

Reformtræthed, regeringsskifte og retfærdig retning?

– uddannelserne i folketingsåret 2018–19

Af Signe Holm-Larsen

Indhold:

Folkeskolen - en overophedet kampplads	175
De frie skolers fortsatte vækst	184
Gymnasiets dilemmaer – hvem, hvor, hvordan?	186
FGU i gang – og fortsat praktikpladsbøvl	190
Uddannelsesloft, omprioriteringsbidrag og forargelig SU-gæld	194
Bilag	200

Overskriften tager udgangspunkt i EU-Kommissionens årlige analyse af dansk uddannelse, som i sin rapport 2018 konstaterede, at sektoren lider af ”reformtræthed”, for selv om Danmark har et velfungerende skolesystem, er der problemer med at bryde negativ social arv. Ganske vist forlader forholdsvis få uddannelsessystemet tidligt, og en høj andel fuldfører en videregående uddannelse. Alligevel betyder elevernes socioøkonomiske baggrund stadig meget for deres skoleresultater, og elever med indvandrerbaggrund trækker gennemsnittet mere ned end i andre EU-lande.¹

Folketingsåret fik en turbulent start, idet undervisningsminister Merete Riisager (LA) umiddelbart efter tingets åbning meddelte, at hun havde besluttet ikke at genopstille ved næste valg, men ville fortsætte indtil da. Der har stået strid om Merete Riisager i hendes knap treårige ministertid, hvor hun både blev anset for fagligt kompetent og vidende, men også egenrådig og med begrænset respekt for forligspartnere.²

Det længe ventede valg blev afholdt grundlovsdag 5. juni 2019, og den blå regering (V, LA, KF) blev 27. juni 2019 afløst af en socialdemokratisk mindretalsregering med støtte fra RV, SF og EL. Pernille Rosenkrantz-Theil (S) blev børne- og undervisningsminister, idet 0-6-årsområdet blev flyttet tilbage til Børne- og

¹ Education and training monitor 2018 – Country analysis (bd 2); se <https://publications.europa.eu/> og [folkeskolen.dk](https://www.folkeskolen.dk) 30.11.2018.

² Merete Riisager på Facebook og [folkeskolen.dk](https://www.folkeskolen.dk) 5.10.2018.

Undervisningsministeriet, og Ane Halsboe-Jørgensen (S) afløste Tommy Ahlers (V) som uddannelses- og forskningsminister.³

Det nye regeringssamarbejde hvilede på et såkaldt forståelsespapir ”Retfærdig retning for Danmark”, som Mette Frederiksen (S), Morten Østergaard (RV), Pia Olsen Dyhr (SF) og Pernille Skipper (EL) underskrev 25. juni 2019. På folkeskoleområdet var man enige om ”aktivt (at) bakke op om den aftale, som Danmarks Lærerforening og Kommunernes Landsforening har indgået om ny start”. Øvrige punkter var bl.a. at afskaffe de nationale test i de mindste klasser og uddannelsesparathedsvurderingen (UPV) i 8. klasse, at give bedre muligheder for senere skolestart, at ”undersøge muligheden for at indføre et socialt taxameter på det statslige tilskud til fri- og privatskoler” og at ”gennemgå uddannelsessystemet for at finde tiltag, der mindsker præstationskulturen”. I den forbindelse vurderes mulige ændringer i karakterskalaen og optagelseskravene til de gymnasiale uddannelser. Men der var ikke tilslutning til det socialdemokratiske ønske om en nedsettelse af koblingsprocenten, dvs. den procentandel af udgiften til folkeskolen, som frie skoler får i statstilskud.⁴

På de videregående uddannelser ville man afskaffe både uddannelsesloftet og omprioriteringsbidraget. At finanslovsforslaget efteråret 2018 fastholdt det udsældte omprioriteringsbidrag på 2 % årligt frem til 2022, blev af en samlet sektor kaldt en katastrofe, og emnet var derfor hedt i valgkampen maj-juni 2019. Uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen (S) understregede da også allerede ved ministeriets overdragelse tilsagnet om en afskaffelse. Stefan Hermann, rektor på Københavns Professionshøjskole og formand for professionshøjskolerne i Danmark, påpegede i den anledning, at omprioriteringsbidraget har skadet kvaliteten af professionshøjskolernes uddannelser på en række parametre, og at det vil kræve investeringer at bringe uddannelserne op på det tidligere niveau. Omprioriteringsbidraget har siden 2015 i alt reduceret bevilningerne til uddannelsesområdet med ca. 1,3 mia. I forståelsespapiret blev der da også lagt op til at tilføre området flere midler, og i finanslovsforslaget for 2020 stoppede regeringen så fortsættelsen af omprioriteringsbidraget, som på de vide-

³ *Pernille Rosenkrantz-Theil*, (f. 17.1.1977); bachelor i statskundskab fra KU 2003 og konsulent- og underviservirksomhed; FM for S fra 2011 og for EL 1999-2011; ordfører på børneområdet 2017-19, på socialområdet 2014-19, på handicapområdet 2014-15 og på klima- og energiområdet 2011-14; formand for Undervisningsudvalget 2015-19 og børne- og undervisningsminister fra 27.6.2019. *Ane Halsboe-Jørgensen* (f. 4.5.1983) cand.scient.pol. fra KU 2009 og konsulent i LO 2009-11; FM for S i Nordjyllands Storkreds fra 15.9.2011; medlem af bl.a. Uddannelses- og Forskningsudvalget 2016-19, af Børne- og Undervisningsudvalget 2011-15 og af Socialdemokratiets gruppeledelse 2011-19; uddannelses- og forskningsminister fra 27.6.2019. Uvm.dk og ufm.dk 27.6.2019.

⁴ Spørgsmål nr. S 197 til uddannelses- og forskningsministeren, om regeringen ville garantere, at omprioriteringsbidraget på undervisnings- og uddannelsessektoren blev afskaffet totalt fra 2020; https://www.altinget.dk/misc/Retf%C3%A6rdig%20retning%20for%20Danmark_2019-06-25_ENDELIG.pdf, folkeskolen.dk 26.6. og folketingets nyhedsbrev 13.9.2019.

regående uddannelser i 2020 ville have udgjort ca. 300 mio. og på Undervisningsministeriets område ca. 345 mio.⁵

Alle uddannelsesniveauer berøres af ændringer i karakterskalaen. Året bragte en intens debat herom med baggrund i kritik af 12-skalaens svagheder: At der gives for mange 12-taller, og at der er for store spring mellem karaktererne 4, 7 og 10, jf. den seneste evaluering af karakterskalaen, som dokumenterede ovennævnte svagheder. Det blev slået stort op i april 2019, da den tidligere uddannelses- og forskningsminister Tommy Ahlers (V) annoncerede, at regeringen ønskede, at den næste karakterskala skulle indeholde karakteren 12+ for den ekstraordinære præstation, som ”ikke bare opfylder de mål, der er sat for faget”. Men den idé skrottede den nye uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen (S) kort efter sin tiltræden, for ”der er for stort fokus på karakterer og for lidt fokus på at have det godt”. Tommy Ahlers ville nedsætte et ekspertudvalg om forbedring af karakterskalaen, men det nåede ikke at blive nedsat, før valget blev udskrevet. Hvad Ane Halsboe-Jørgensen vil gøre, er i skrivende stund ikke publiceret.⁶

Statsminister Mette Frederiksen oprettede primo juli et nyt politisk sekretariat med fokus på regeringens prioriterede projekter, politikudvikling og kommunikation under ledelse af Martin Rossen, som blev fast medlem af regeringens Koordination udvalg og Økonomiudvalg samt rådgiver for statsministeren – i pressens udlægning ”reelt en slags vicesstatsminister”. Fra de øvrige partier var der kritik af, hvordan en ikke-folkevalgt person kunne indtage en så magtfuld position, som ikke var underlagt Folketingets kontrol, uanset at flere eksperter har påpeget, at der intet statsretligt er til hinder herfor. I kølvandet herpå besluttede også børne- og undervisningsministeren og uddannelses- og forskningsministeren at ansætte hver en særlig rådgiver, hhv. Bjarke Dahl Mørgensen og David Tarp.⁷

⁵ Omprioriteringsbidraget, som blev indført med økonomiaftalen mellem stat og kommuner af 3.7.2015, har betydet, at offentlige områder og institutioner har skullet reducere driftsbudgetterne med 2 % hvert år indtil 2022. Midler, som regeringen i stedet har kunnet anvende til diverse prioriteringspuljer. Ifølge beregninger fra Danske Professionshøjskoler har de seks professionshøjskoler, siden omprioriteringsbidraget blev effektueret 1. gang i 2016, alene mistet 946 mio. med udgangen af 2019. Den planlagte videreførelse til 2022 ville have betydet i alt 2,6 mia. kr. mindre til skolerne. Undervisningsministeriets og Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse 25.9.2019 og folkeskolen.dk 4.7.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2015 s. 114.

⁶ Evalueringen hviler på ”Baggrundsrapport til evalueringen af 7-trins-skalaen” af 13.6.2018. Rapporten, der kortlægger og analyserer karaktergivningen efter 7-trins-skalaen i grundskolen, på de gymnasiale uddannelser og de videregående uddannelser 2007-16, er et samarbejde mellem Uddannelses- og Forskningsministeriet og Undervisningsministeriet og er udført af Danmarks Evalueringsinstitut med bidrag fra VIVE og Epinion. Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse, folkeskolen.dk og politiken.dk 20.1., ufm.dk 11.4. og folkeskolen.dk 29.5.2019. Gymnasieskolen.dk 23.8.2019.

⁷ Martin Rossen (44) er tidligere stabschef for Socialdemokratiet, Bjarke Dahl Mørgensen (29 år) tidligere politisk rådgiver i Socialdemokratiet, og David Tarp (35 år) tidligere rådgiver

Det vakte en vis opmærksomhed, at den nytiltrådte børne- og undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil ved skoleårets begyndelse skrev et åbent brev til skolens folk, hvor hun bl.a. lovede at arbejde for at afskaffe de nationale test i de yngste klasser og UPV'en i 8. klasse og at styrke og systematisere den tidlige sociale indsats, samt at hun håbede "at kunne genopbygge den tillid, der led et knæk, sidst Socialdemokratiet havde regeringsmagten. Forløbet var uskønt, og det kommer ikke til at gentage sig. Men her ved jeg, at ord ikke rækker. Tillid skal genvindes gennem handling" – stærke ord, som vil blive husket i skolekredse, ikke mindst ved de næste overenskomstforhandlinger! Hun vendte tilbage til emnet i sin tale 2. oktober ved Danmarks Lærerforenings (DLF) kongres 2019, hvor hun karakteriserede OK 13-forløbet således: "Der er en stor elefant i rummet. Og den skal ud. Vi skal komme videre ... det er ikke noget rart blik hen over skulderen. Slet ikke for regeringen ... det, der foregik dengang, (var) ikke et kønt forløb - og det er vores ansvar at bevæge os et sted hen, hvor vi kan viske tavlen ren". Hendes information om, at de næste overenskomstforhandlinger flyttes fra Moderniseringsstyrelsen i Finansministeriet til en ny Medarbejder- og Kompetencestyrelse i Skatteministeriet kommenterede hun selv således: "Det er et første, fedt, stort punktum for new public management". På kongressen blev formand Anders Bondo Christensen og næstformand Dorte Lange genvalgt for en ny fireårig periode.⁸

Af årets stillingsskift kan nævnes, at Ning de Coninck-Smith 1. september 2018 tiltrådte som professor i uddannelseshistorie på Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet. Ny rigsarkivar blev 1. januar 2019 Anne-Sofie Jensen, der kom fra en stilling som vicedirektør i Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering. Ny formand for forældreorganisationen Skole og Forældre efter Mette With Hagensen, der sad i seks år, er den hidtidige næstformand Rasmus Edelberg. Endelig er en række vidensproducenter under navnet lex.dk gået sammen om at etablere en digital vidensportal med indhold fra Den Store Danske, Trap Danmark og en række andre centrale værker; forventet start ultimo 2020.⁹

for Danmarks tech-ambassadør i Silicon Valley, journalist på Berlingske og presserådgiver for Socialdemokratiets gruppeledelse på Christiansborg. Statsministeriets pressemeddelelse og nyheder.tv2.dk 4.7., folkeskolen.dk 2.8. og pressemeddelelse fra uvm.dk og ufm.dk 12.8.2019.

⁸ Uvm.dk 12.8.2019 og Folkeskolen nr. 17, 10.10.2019 s. 18-19. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 136-39.

⁹ Foreningen lex.dk, stiftet i sommeren 2019 med p.t. fire medlemmer, Gyldendal A/S, G.E.C. Gads Fond, Danske Universiteter og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, har til formål at etablere og drive en vederlagsfri dansksproget digital platform for folkeoplysning med bl.a. Den Store Danske Encyklopædi, som ajourføres, Trap Danmark og en række andre centrale værker. Til den digitale platform er på finansloven afsat 23 mio. over perioden 2019-22. Folkeskolen.dk 2.10. og 18.10., nyheder fra Rigsarkivet 25.10., Kristeligt Dagblad.dk 27.10.2018 samt Skoleforældre.dk 24.11.2018 og 15.1.2019. Gyldendals pressemeddelelse, jf. Ritzau 10.12.2018.

Folkeskolen – en overophedet kampplads

”Når lærere siger til deres børn, at de ikke skal blive lærere - så har man en krise!” Det sagde den svenske skoleforsker Per Kornhall ved Undervisningsministeriets præsentation af EU’s statusrapport 2018, hvor han omtalte ”markedsgørelsen” af uddannelsesområdet og bl.a. sagde, at ”resultatet er en reducere af de professionelle autonomi, en øgning af uligheden i skolesystemet, valgbaseret segregering, flere lavtpræsterende elever og en galopperende lærermangel.” Rapporten påpegede bl.a., at især unge med indvandrerbaggrund har sværere ved at påbegynde en ungdomsuddannelse og opnår ringere resultater end gruppen som helhed. Professor Lars Qvortrup, DPU, mente dog, at ”der har bredt sig en uddannelsespessimisme i Danmark, som ikke er velbegrundet”.

I den efterfølgende debat, hvor Undervisningsministeriet bl.a. fandt det nødvendigt i en pressemeddelelse at understrege, at medierne havde taget udgangspunkt i et rapportudkast, som blev udskiftet senere samme dag, blandede sig også Stefan Hermann, som kritiserede, at de senere årtiers skolelovgivning ikke som ved folkeskolelovene af 1958, 1975 og 1993 byggede på erfaringsopsamlinger, og mente, at ”folkeskolen ... tager ikke noget kvantespring fremad, hvis den hele tiden skal laves om. Folkeskolen er overbelastet”. Kort efter advarede også Claus Hjortdal, formand for Danmarks Skolelederforening, i en kronik i dagbladet Politiken mod, at folkeskolen gennem de senere år har været genstand for ”omvæltninger, kritik og overstyring”; han mente, at der i stedet for detailstyring ”er behov for en ny styringsform, hvor alle folkeskoler gives mere selvbestemmelse”, og henviste til, at de senere års skolesammenlægninger o. lign. har ”betydet, at ledelses- og medarbejderressourcerne er skåret betragteligt, så vi i dag er 15-16 % færre ansatte i folkeskolen end for 10 år siden. En udvikling, der betyder, at flere forældre vælger folkeskolen fra.”

Finanslovsforslaget for 2019 blev også kommenteret af Mette With Hagensen, som mente, at ”regeringen forsøger at være den gode julemand i den sidste finanslov op til et folketingsvalg. Desværre har de glemt skolebørnene”. En analyse udarbejdet af Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE) i samarbejde med DLF konstaterede da også en øget lærerflugt fra folkeskolen: Mere end hver tredje person med læreruddannelse arbejder uden for folkeskolen, og tendensen er stigende. Merete Riisager fandt dog, at det var ”for skarpt trukket op at konkludere, at folkeskolereformen har skabt lærerflugt”, idet hun henviste dels til et faldende børnetal, dels til at de fleste læreruddannede med arbejde uden for folkeskolen anvender deres lærerfaglighed, men blot i anden sammenhæng.¹⁰

¹⁰ Analysen blev omtalt i Berlingske den 17. december og offentliggjort på Undervisningsministeriets og Udlændinge- og Integrationsministeriets hjemmeside samme dag. Frem mod offentliggørelsen blev rapporten opdateret ved en sidste høring hos Danmarks Statistik, og nogle forbehold blev tydeliggjort. Folkeskolen.dk 30.11.2018, Politiken.dk 7.1. skolelederforeningen.org 8.1.og pressemeddelelse uvm.dk 9.1.2019. Politikens kronik 1.11.2018, folkeskolen.dk 19.9.2018 og Skole-forældre.dk 30.8.2018. Politiken.dk 29.4.2019.

Megen debat har i årets løb drejet sig om forældres begrænsede muligheder for at søge udsættelse af deres barns skolegang. Med B 11 foreslog EL og ALT derfor at give forældre beslutningskompetence til, efter samråd med dagtilbud og skole, at udsætte barnets skolestart, til det fylder 7 år. Merete Riisager tilkendegav dog straks, at regeringen ikke kunne støtte forslaget, for det var forligsstof, og hun fandt, at ”når vi sammenligner os med andre lande, er en skolestart på 6 år ikke tidligt”. Jakob Sølvhøj (EL) påpegede, at de strammere vilkår for skoleudsættelse var en utilsigtet konsekvens af, at børnehaveklassen blev obligatorisk i 2009, og han mente også, at det var et udtryk for kassetænkning i kommunerne. Annette Lind (S) tilkendegav, at hendes parti var ”positivt stemt over for tanken om at give forældrene beslutningskompetencen til at udsætte barnets skolestart”, men at man bøjede sig for, at det var forligsstof. Ifølge Danmarks Statistik er andelen af børn, der starter sent i folkeskole, mere end halveret fra 13,4 % i 2009 til 6,1 % i 2018.¹¹

Med L 58 om udskydelse til folketingsåret 2021-22 af revisionsbestemmelsen for kommunale internationale grundskoler, indført i 2015 af S-RV-regeringen, var DF alene om at stemme imod. Udskydelsen var begrundet i, at blot en enkelt kommune (Holstebro) ville have oprettet en kommunal international grundskole, en såkaldt kig-skole, mens syv gerne ville have oprettet en international afdeling på en kommunal grundskole, men ingen af dem er realiseret endnu. Ved 1. behandlingen mente Alex Ahrendtsen (DF), at loven var overflødig, for man kunne jo bare lade friskoler og privatskoler om at oprette internationale afdelinger og skoler. Men flertallet for en forlængelse var i hus.¹²

Reformrevision, destruktiv forhandlingsform og uspiselige forsøg

Evalueringsresultatet efter fire år med 2014-ordningen blev ikke uventet, at den såkaldte reform ikke har haft nævneværdig effekt for eleverne, hverken fagligt eller trivselsmæssigt. Der var derfor politisk tilslutning til, at en justering er nødvendig, og efter langvarige drøftelser i undervisningsudvalget nåede regeringspartierne så 30. januar 2019 frem til en forligsaftale med S, DF, RV og SF, men uden EL og ALT. Vejen frem mod forligsaftalen var brolagt med forhindringer. Efteråret 2018 fandt oppositionen regeringens skoleudspil, ikke mindst forsøget med selvstyrende skoler, så uspiseligt og forhandlingsformen så destruktiv, at So-

¹¹ B 11 Forslag til folketingsbeslutning om at ”give forældre beslutningskompetence til at udsætte et barns skolestart”. Fremsat 4.10.2018 af Jakob Sølvhøj (EL), Rasmus Vestergaard Madsen (EL), Carolina Magdalene Maier (ALT) og Uffe Elbæk (ALT). 1. behandling 8.11.2018. Forslaget tog udgangspunkt i B 67 Forslag til folketingsbeslutning om at ”give forældre beslutningskompetence til at udsætte deres børns skolestart”. Fremsat 26.1.2018 af ALT. Folkeskolen.dk 26.7.19.

¹² L 58 Forslag til lov om ændring af lov om ”kommunale internationale grundskoler. (Udskydelse af revisionsbestemmelse)”. Vedtaget med 86 stemmer for forslaget (S, V, EL, LA, ALT, RV, SF og KF) og 22 imod (DF). Fremsat 4.10.2018, 1. behandling 11.10.2018, 2. behandling 27.11.2018 og 3. behandling 29.11.2018. Lov nr. 1573 af 18.12.2018. Se *Uddannelseshistorie* 2015 s. 126-27.

cialdemokratiet 27. november 2018 krævede forhandlingerne overflyttet til Finansministeriet. Dermed blev finansminister Kristian Jensen (V) forhandlingsleder i stedet for Merete Riisager, idet Annette Lind (S) mente, at området blev ”sylvet af ministeren”.

Januaraftalen, som var klart anderledes end regeringsudspillet, blev udmøntet i L 226. Forslaget omhandlede primært omfanget af den understøttende undervisning og konvertering til fagtimer samt en afkortning af skoleugens længde. Desuden vedtoges også nogle justeringer af fagrækken og fagenes omfang og placering på klassetrinene. Et par styrelsesmæssige ændringer kom også med, idet mindst én skolebestyrelsesrepræsentant herefter skal inddrages ved skolelederansættelser. Desuden fik kommunerne kompetence til at fastsætte toårige valgperioder for forældrerepræsentanter i skolebestyrelsen. Endelig blev det besluttet at udskyde de såkaldte lærerkompetencekrav til hhv. 2025 og 2021 om, at 95 % af undervisningen udføres af undervisningskompetente lærere, og at 90 % af underviserne besidder fuld undervisningskompetence.

Ved lovforslagets 1. behandling gav Jakob Sølvhøj (EL) udtryk for, at partiet ville stille ændringsforslag om brugen af paragraf 16 b om den understøttende undervisning, men det blev forkastet under 2. behandlingen. Lovforslaget fik stort set en positiv modtagelse. Således glædede Henrik Dahl (LA) sig især over flere fagtimer og mindre understøttende undervisning, selv om han syntes, at skolerne skulle have haft fuldstændig råderet til helt at fjerne den understøttende undervisning. Annette Lind (S) tilkendegav, at ”det lige nu (er) rettidig omhu at forkorte skoledagen en smule for de yngste elever”, selv om 2014-ordningen, herunder begrebet understøttende undervisning, blev indført af hendes partifælle Christine Antorini (S). Hvad fagene angår, blev nogle fag rykket lidt frem og andre lidt tilbage. De praktisk-musiske fag fik selvstændige lektionstal, mens 2. fremmedsprog og historie fik hver en ekstra lektion i hhv. 5. og 9. klasse.

Selvom hensigten var en afkortning af skoletiden, blev slutresultatet for nogle elever i praksis længere dage. En undersøgelse af analysebureauet Epinion foråret 2018 viste, at på mindst hver fjerde skole var skoletiden allerede forkortet med lidt mere end 4½ klokke timer af den understøttende undervisning i 9. klasse, så der bare var én lektions understøttende undervisning tilbage på skemaet. Desuden konstaterede Undervisningsministeriet under forhandlingsforløbet, at på ca. hver fjerde skole bliver skoleugen med de nye regler et kvarter længere.¹³

¹³ L 226 Forslag til lov om ”ændring af lov om folkeskolen. (Justering af fagrækken og den understøttende undervisning, afkortning af skoleugens længde, ansættelse af skoleledere og kompetencedækning m.v.)”. Vedtaget med 91 stemmer for (S, DF, V, LA, ALT, RV, SF og KF), mens 9 undlod at stemme (EL). Fremsat 12.4.2019, 1. behandling 25.4.2019, 2. behandling 30.4.2019 og 3. behandling 2.5.2019. Lov nr. 564 af 7.5.2019. L 226 udmøntede aftale af 30.1.2019 mellem regeringen (V, LA og KF), S, DF, RV og SF om ”Folkets skole: Faglighed, dannelse og frihed - justeringer af folkeskolen til en mere åben og fleksibel folkeskole”. B.dk 26.11. og folkeskolen.dk 7., 11., 14., 27. og 28.11.2018 samt folkeskolen.dk 28.1.2019. Undervisningsministeriets presse-

De selvstyrende folkeskoler fra regeringens september-udspil kom altså ikke med i forligsaftalen. Alligevel meddelte Merete Riisager 1. marts 2019, at projektet skulle gennemføres ved 75 skoler i et fireårigt forsøg med start august 2019. Forsøget åbnede mange muligheder for at fravige folkeskolelovens krav; undtaget var dog de omdiskuterede nationale test. Men udmeldingen skete uden om forligspartierne, hvad der af oppositionen blev kaldt ”en hån mod demokratiet”; Jacob Mark (SF), som gav Merete Riisager tilnavnet ”forsøgsministeren”, fandt det således ”påfaldende, at hun ikke vil give frihed i forhold til nationale tests ... det (er) mest bare sin egen agenda, hun kører”, og Thomas Gyldal, formand for KL’s Børne- og Undervisningsudvalg, gav udtryk for, at ”både timingen og selve indholdet af forslaget virker uigennemtænkt”. Da ansøgningsfristen udløb ultimo maj, havde blot 12 skoler i 10 kommuner meldt ind; heraf drejede halvdelen sig om fritagelse for elevplaner. Med valget blev det så op til Pernille Rosenkrantz-Theil at beslutte, om forsøget skulle gå i gang, og hun aflyste det få dage efter sin tiltræden.¹⁴

Mere politisk medvind i praksisfagligheden

Praksisfaglighed har i det forløbne år haft fortsat fremgang, bl.a. med L 126 om, at håndværk og design får status som tilbudsfag, mens billedkunst, madkundskab og musik er valgfag. Mindst ét obligatorisk toårigt praktisk-musisk valgfag bliver prøviefag og indgår i bestå-beregningen ved folkeskolens 9. klasseeksamen. Hertil kom et retskrav for folkeskoleelever på at komme i erhvervspraktik i mindst en uge i både 8. og 9. klasse. Ved 1. behandlingen tilkendegav Annette Lind (S), at lovforslaget i høj grad udsprang af, at ”alt for få vælger en erhvervsuddannelse”, og Merete Riisager tilføjede, at ”sidst, men ikke mindst, sørger vi også for, at praksisfagligheden kommer til at fylde mere i den obligatoriske projektopgave i folkeskolens 9. klasse”.¹⁵

meddelelse, Ritzau, KL og folkeskolen dk 30. og 31.1.2019. De fem evalueringsrapporter er udarbejdet af Vive og Rambøll. Vive har undersøgt elevers, læreres, pædagogers og skolelederes syn på resultaterne, mens Rambøll har udarbejdet rapporter om forældres og skolebestyrelses opfattelse. Rapporterne, der er forskningsprogrammets sidste, omfatter knap 300 sider plus bilag og danner grundlag for Undervisningsministeriets årlige statusredogørelse foruden elevernes testresultater og trivselsmålingerne. Folkeskolen.dk 12. og 20.12.2018 samt 14.2., 25.4., 29.4. og 8.5.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2014 s. 177-79, *Uddannelseshistorie* 2016 s. 212-13 og *Uddannelseshistorie* 2018 s. 139-40.

¹⁴ Forsøget skulle muliggøre fravigelser fra folkeskolelovens krav vedr. åben skole, bevægelse 45 minutter dagligt, lektiehjælp og faglig fordybelse, understøttende undervisning, elevplaner, antal undervisningstimer og undervisningstidens samlede varighed, elevtalsloft, holddannelsebegrensninger, antallet af skoledage, rammer for klassedannelsen, undervisningstimetallet og undervisning på andre klassetrin. Undervisningsministeriets pressemeddelelse, Politiken 1. sektion s. 5., kl.dk og folkeskolen.dk, alle 1.3.2019 samt folkeskolen.dk 26.6. og 5.7.2019.

¹⁵ L 126 Forslag til lov om ”ændring af lov om folkeskolen, lov om friskoler og private grundskoler m.v.”, af ”lov om efterskoler og frie fagskoler og lov om ungdomsskoler. (Styrket praksisfaglighed m.v.)”. Enstemmigt vedtaget med 107 stemmer for. Fremsat 13.12.2018, 1. behandling 11.1.2019,

Faget musik blev tillige styrket gennem L 59, som var en opfølgning på et længerevarende rammeforsøg, hvorefter der kan oprettes særlige talentklasser i musik i hele skoleforløbet; desuden fastlagde lovforslaget rammer for såkaldt integrerede biblioteker med fælles ledelse af pædagogiske læringscentre og folkebiblioteker. Ved 1. behandlingen var Jakob Sølvhøj (EL) dog bekymret over, at ”der åbnes for særlige adgangskrav til endnu et af folkeskolens fag, hvor optaget gøres betinget af, at eleverne har særlige musiske forudsætninger”, mens Marianne Jelved (RV) fandt, at selv om talentklasser i musik var en undtagelse fra princippet om den udelte folkeskole, var det ”svært at sige nej til talentklasser i musik, når vi har taget det første skridt og givet mulighed for at oprette eliteidrætsklasser”. Desuden blev kommunale 10.-klasser på erhvervsskoler, jf. erhvervsuddannelsesaftalen bag L 126, præmieret med 45 mio. til ligelig fordeling mellem erhvervsskoler og kommuner, hvor der indgås en ny driftsoverenskomst, hvis denne omfatter mere end halvdelen af kommunens 10. klasseelever.¹⁶

Hertil kom, at undervisningsminister Merete Riisager 15. marts 2019 nedsatte et udvalg, der skal komme med anbefalinger om fremtidens 10. klasse – både når det gælder indretning, undervisning og placering i folkeskolen eller på erhvervsskoler. Det blev dog kort efter imødegået af 19 uddannelsesorganisationer samlet i gruppen #EKSPERT10 om at anbefale, at 10. klasse forbliver et alment undervisningstilbud, og at der i stedet stiles mod en regelforenklings, som understøtter mangfoldigheden og samarbejdet på tværs af 10. klasses tilbud, ungdomsuddannelser og det lokale arbejdsmarked.¹⁷

Endelig afskaffes den upopulære UPV, jf. regeringens forståelsespapir. Medvirkende har måske været, at i 2018 blev hele 32 % af 8. klasseeleverne erklæret ikke-uddannelsesparate og på 9. klassetrin 17 %, uanset at den netop havde fået tilført en praksisfaglig dimension. Budskabet blev modtaget med stor tilfredshed hos både landets uddannelsesvejledere og skolelederne, hvor Claus Hjortdal

2. behandling 26.2.2019 og 3. behandling 28.2.2019. Lov nr. 209 af 5.3.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 142-43.

¹⁶ L 59 Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. (Mulighed for at oprette talentklasser i musik og integrerede biblioteker). Vedtaget med 96 stemmer for forslaget (S, DF, V, LA, ALT, RV, SF og KF) og 9 imod (EL). Fremsat 4.10.2018, 1. behandling 11.10.2018, 2. behandling 20.11.2018 og 3. behandling 22.11.2018. Lov nr. 1323 af 27.11.2018. Folkeskolen.dk 22.11.2018.

¹⁷ Ekspertudvalget for erhvervsretning af 10. klasse består af Jan Olsen, formand (tidligere direktør i KL), Kirsten Holmgaard (direktør Mercantec), Camilla Hutters (områdechef, EVA), Tanja Nyborg (direktør, Horsens Kommune), Mads Kirk (uddannelsesleder for eud10, Tradium), Nicolaj Ejler (partner, Realize), Nicolai Kristensen (professor, VIVE) og Noemi Katznelson (centerleder, professor, Center for Ungdomsforskning, AAU). #EKSPERT10 repræsenterer Danmarks Lærereforening, Skolelederforeningen, Frie Skolers Lærereforening, Frie Skolers Ledere, Landsforeningen af 10. classeskoler, Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier – Lederne, Danske Gymnasier, Skole og Forældre, Ungdomsskoleforeningen, Danske Skoleelever, Efterskoleforeningen, Frieskolerne, Danmarks Private Skoler, Frie Fagskoler, Uddannelsesforbundet, UU-Danmark, Danske Gymnasieelevers Sammenslutning, Landssammenslutningen af Handelsskoleelever og Erhvervsskolernes Elevorganisation. Nyheder fra uvm.dk samt folkeskolen.dk 17.6.2019.

kaldte UPV'en for "et rigtig uheldigt og forkert ord" og erindrede om foreningens afstandtagen fra såvel karakteradgangskrav til ungdomsuddannelserne som beståkrav i folkeskolen.¹⁸

Nationale test, ghettoprøver og afgangseksamener mv.

Året bragte en massiv kritik af de *nationale test*, vedtaget i 2006 og iværksat i 2010, på baggrund af især Jeppe Bundsgaards og Svend Kreiners forskningsrapport "Undersøgelse af De Nationale Tests måleegenskaber" af 26. marts 2019. Undersøgelsen, der blev indgående behandlet i pressen, fik primo april 2019 Undervisningsministeriet til at udsende en pressemeddelelse, hvor man tilkendegav, at man ud fra et notat fra Undervisningsministeriet til Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg i 2016, ikke kan "konkludere, at der er fejl i halvdelen af testene".

Bedre blev det ikke, da Undervisningsministeriet foråret 2019, modsat evalueringen af de nationale test i 2012, besluttede, at evalueringen uden udbud skulle udføres af Styrelsen for It og Læring (STIL) og Vive (det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd, ligeledes en statslig institution). Fremgangsmåden fremkaldte et § 20-spørgsmål fra Annette Lind (S) om, "hvad argumentet bag denne beslutning er". Hun havde foretrukket "et armslængdeprincip", hvor opgaven var blevet sendt i udbud, "specielt set i lyset af, at en forskningsrapport fra to professorer for nylig har sået alvorlig tvivl om, om de nationale test i det hele taget måler korrekt". Forskningschef i den liberale tænketank Cepos Henrik Christoffersen mente også, at bl.a. Rambøll burde have haft mulighed for at byde ind på opgaven. Undervisningsminister Merete Riisager ville dog afvente evalueringens resultater og rådgivningsgruppens anbefalinger, og dennes formand Peter Dahler-Larsen ønskede først at deltage i offentlig debat om sagen, når rådgivningsgruppen indstilling var afleveret. Men det gav ikke ro om sagen, og ministeren blev 7. maj 2019 kaldt i samråd af Jakob Sølvhøj (EL), som ville høre, hvilke konsekvenser ministeren ville drage af Bundsgaards og Kreiners rapport.¹⁹

Efteråret 2019 så det endelig ud til, at de omdiskuterede nationale test – skiftende undervisningsministres smertensbarn – synger på sidste vers. Pernille Rosenkrantz-Theil meddelte 24. september 2019, at alle folkeskolens nationale tests afskaffes fra august 2020 og erstattes af et nyt pædagogisk vurderingsredskab. Dermed gik hun længere end regeringens forståelsespapir, som alene omtaler en afskaffelse på de yngste klassetrin. Samtidig sagde hun, at der ikke vil blive givet

¹⁸ Folkeskolen.dk 5.7.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 142-43.

¹⁹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 3.4.2019. Undervisningsministeriets rådgivningsgruppe om nationale test har som formand Peter Dahler-Larsen, og Jeppe Bundsgaard og Svend Kreiner er begge medlemmer af rådet. Ifølge Undervisningsministeriets opgavebeskrivelse er evalueringen påbegyndt primo marts 2019, og dataindsamling foregår i forbindelse med dem obligatoriske testafvikling 1.3. og 30.4.2019. Statusnotat ultimo august og rapportudkast ultimo oktober 2019; endelig rapport ultimo november 2019 og offentliggørelse ultimo januar 2020; folkeskolen.dk 8.4., 9.4., 23.4.og 30.4.2019.

dispensation til kommuner, som har søgt om at slippe for de nationale tests i dette skoleår, for ”det nye system skal omfatte alle skoler, når det er klart”. De nationale test er de første adaptive test i en dansk kontekst. Det adaptive består i, at opgaverne tilpasser sig elevernes niveau undervejs, idet forkerte svar resulterer i lettere opgaver og rigtige svar i sværere – på sæt og vis en variant af det fra ledelsesområdet kendte Peter-Princip, benævnt således efter canadieren Laurence J. Peter (1919-90), hvorefter man forfremmes, til man møder niveauet for sin inkompetence. På tilsvarende vis bestemmes den enkelte elevs faglige niveau i mødet med, hvilke opgaver han eller hun ikke kan klare. Det nye system har ifølge ministeren som mål ”at flere børn skal klare sig bedre i skolen”. Det bliver interessant at følge, hvilke pædagogiske midler det nye system vil benytte hertil.²⁰

Stærkt omdiskuteret i årets løb var også indførelsen af *ghettoprøver* i udsatte boligområder – et af den såkaldte ghettopakkes delforslag. Det skete med L 60 B om obligatoriske sprogprøver i børnehaveklassen, og det omfatter også resten af skoleforløbet for elever med dansk som andetsprog. Elever må gå børnehaveklassen om, hvis prøven ikke består i løbet af skoleåret, senest tredje gang eller mod betaling en ekstra fjerde gang i sommerferien. Ghettoprøverne var i udgangspunktet en del af L 60, hvor der også blev foreslået dels statslige sanktionsmuligheder over for folke- og ungdomsuddannelsesskoler med ringe faglige resultater og dårlig trivsel, dels hjemmel til at standse børnechecken til forældre, hvis børn ikke kommer i skole.

Sammenkoblingen af de kontroversielle spørgsmål førte til en opdeling af lovforslaget i to, fordi RV og SF, som står uden for ghettopakke-aftalen, mente, at L 60 var ”noget nær et forligsbrud” og kaldte ministeren i samråd 20. november 2018 om sagen. En forligsaftale kan efter politisk sædvane kun ændres, hvis samtlige partier bag den går ind for en given ændring. Det betyder i praksis, at hvert forligsparti kan siges at have en form for vetoret. Det bliver svært, når to aftaler som her kombineres, idet EL og ALT står uden for folkeskoleforligskredsen og RV og SF uden for ghettopakke-aftalen. Kompromisset blev en opdeling af L 60 i L 60 A, som hele forligskredsen kunne bakke op om, og L 60 B, som RV og SF ikke kunne tilslutte sig, samt en bestemmelse om revision i folketingsåret 2021-22. Den nye fraværstraf skønnes at berøre ca. 14.400 elever. Igangsætningen af de nye regler blev endvidere udsat til efter folketingsvalget, så Pernille Rosenkrantz-Theil underskrev begge love 3. juli 2019. De trådte i kraft som planlagt 1. august 2019, dvs. med mindre end en måned til institutionernes implementering heraf.

Ved 1. behandlingen tilkendegav Mattias Tesfaye (S), at S var forligsparti og støttede lovforslaget. Jakob Sølvhøj (EL) fandt det ”betænkeligt, dels at man indfører muligheder for at dumpe i børnehaveklassen, dels siger, at eleverne imod betaling kan få ekstra undervisning i et sidste forsøg på at forhindre, at de dumper til sprogprøverne”, og han kaldte det ”et fuldstændigt skråplan i forhold til

²⁰ Politiken 25.9.2019, forsiden og 1. sektion s. 8.

det at have et gratis folkeskoletilbud til alle børn”. Marianne Jøved (RV) udtalte på vegne af både ALT og RV, at lovforslaget var både ”uetisk, diskriminerende og centralistisk”, for selv om det var en god sag at støtte udsatte børns sproglige udvikling og kvalitet i grundskole- og ungdomsuddannelser, så var midlerne forfærdede. Sprogprøverne i 1.-9. klasse for elever med dansk som andetsprog, der blev tilføjet efter forslag fra DF, bliver tilrettelagt som individuelle prøver på hhv. 1.-2., 3.-5., 6.-7. og 8.-9. klassetrin og indeholder både mundtlige og skriftlige opgaver. En elev kan maksimalt gå to klassetrin om i grundskolen: én gang ved prøven i børnehaveklasse og én gang i løbet af 1.-9. klasse.²¹

Da loven var trådt i kraft, stod det klart, at ikke alle skoler med mange tosprogede elever skal gennemføre prøverne. Der findes 27 ”ghettoskoler”, der ligger i et ghettoområde og har mere end 30 % elever af anden etnisk herkomst, men mindst otte af landets andre folkeskoler har også flere elever med udenlandsk end etnisk dansk herkomst, og de er ikke omfattet af de nye prøver. Det kom bag på Alex Ahrendtsen (DF), som vil prøve at få forligskredsen med på at udvide ordningen, så også ikke-ghetto-skoler med mange tosprogede skal gennemføre de obligatoriske sprogprøver.²²

Også *folkeskolens afgangseksamener* har været genstand for kritik. Med baggrund i, at hele 10 % af eleverne i skoleåret 2016-17 udeblev fra de syv 9. klasseprøver, der i 2006 blev obligatoriske, konkluderede Rigsrevisionen foråret 2019, at ”Undervisningsministeriet ikke i tilstrækkelig grad har overvåget området og understøttet folkeskolerne med henblik på, at elever afslutter 9. klasse med alle de obligatoriske 9.-klasseprøver, som folkeskoleloven foreskriver” – en alvorlig kritik, ikke mindst set i lyset af de nye optagelseskrav til ungdomsuddannelserne, hvorefter eleverne fra sommeren 2019 skal have deltaget i de obligatoriske afgangseksamener for overhovedet at kunne søge de gymnasiale ungdomsuddannelser. Merete Riisager tog kritikken til efterretning og udsendte et hyrdebrev til alle landets grundskoler om at påse, at alle elever får aflagt samtlige obligatoriske prøver. De gennemsnitlige prøvekarakterer i læsning og retskrivning ved folkeskolens 9. klasseprøver faldt i 2018 endnu en tak – en udvikling, man har kunnet forvente, efter at censuren ved folkeskolens skriftlige prøver blev omlagt i 2016,

²¹ L 60 Forslag til lov om ”Ændring af lov om folkeskolen, lov om institutioner for almen- og gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v., lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse og forskellige andre love. (Obligatoriske sprogprøver i udsatte boligområder, konsekvent indgriben over for dårligt præsterende folkeskoler og ungdomsuddannelsesinstitutioner, styrket forældreansvar gennem mulighed for standsning af børnecheck m.v.)”. Fremsat 4.10.2018, 1. behandling 11.10.2018, blev ved 2. behandling 12.3.2019 opdelt i L 60 A (konsekvent indgriben) og L 60 B (obligatoriske sprogprøver). Begge forslag blev ved 3. behandlingen 14.3.2019 vedtaget som hhv. lov nr. 277 og lov nr. 278, begge af 26.3.2019, L 60 A med 92 stemmer for (S, DF, V, LA, RV, SF og KF) og 14 imod (EL og ALT) og L 60 B med 84 (S, DF, V, LA og KF) og 23 imod (EL, ALT, RV og SF). Aftale om ghettopakken blev indgået 9.5.2018 mellem VLAK-regeringen, DF og S; folkeskolen.dk 20.11.2018 og 27.2., 3.7., 8.8. og 16.8.2019.

²² Folkeskolen.dk 13.9.2019.

så opgaverne blot bedømmes af én ekstern censor. I den skriftlige 9.-klasseprøve i læsning er karaktergennemsnittet faldet fra 6,8 i 2016 til 6,5 i 2017 og 6,0 i 2018.²³ Inklusionsloven i 2012 omlagde *specialundervisningen* til at have en mindstegrænse på 9 timer ugentligt, hvad der har afskåret alle forældre, hvis børn har fået færre ugentlige støttetimer, fra at klage til Klagenævnet for Specialundervisning. Det forsøgte EL ultimo oktober 2018 at ændre med B 21, som ville give også disse forældre et retskrav på at få klager behandlet af Klagenævnet. Af høringsfasen fremgik ikke overraskende, at interesseorganisationerne fandt, at retskravet ville højne retssikkerheden, mens Skolelederforeningen anerkendte problemstillingen, men anså forslaget for udsigtsløst. Forslaget, som må forventes at ville have øget antal klager til Klagenævnet betragteligt, fandt da heller ikke politisk støtte. Af nævnets årsrapport for 2018 fremgår i forvejen, at klagetallet var vokset med 14 % i forhold til 2017, og at forholdsvis færre forældre havde fået medhold; dog var nævnet bekymret over, at antal skolevægrende elever stiger, og at elever, der mistrives i skolen, får afkortet skoletid. Det ser i øvrigt ud til, at inklusionens mål om, at 96 % af folkeskolens elever skal inkluderes i normalklasser, som man var lige ved at nå, er vigende, idet en analyse fra Social- og Indenrigsministeriet september 2019 viste, at andelen af elever i specialundervisningstilbud gennem de seneste tre skoleår er steget fra 4,8 % til 5,3 % – en tendens, som givetvis vil blive fulgt nøje af både ministeriet, KL og Skole og Forældre m.fl.²⁴

Et af VLAK-regeringens tiltag, den såkaldte bonus- eller *præmiepulje på 500 mio.*, der kunne søges af skoler med en høj andel af elever, som fik under karakteren 4 ved 9. klasseprøverne i dansk og matematik, nåede knap nok at blive udmøntet før valget, idet pengene kun kunne udbetales til skolerne, hvis de levede op til puljens krav om at reducere andelen af fagligt svage elever med i alt 15 procentpoint over en treårig periode fra sommeren 2018 at regne. Ved et samråd 24. oktober 2018 blev puljen stærkt kritiseret og bl.a. kaldt et ”håndkantslag mod kommunernes selvstyre”. Kritikken gik på, at pengene blev uddelt for tilfældigt, idet testmarginalerne var så små, at en enkelt elevpræstation kunne være afgørende for, om en skole kunne anses for at have ”rykket sig”. Efter det første år er der blot uddelt godt 80 mio., så resten står til den nye regerings disposition.²⁵

²³ Rigsrevisionens ”Beretning om folkeskolens obligatoriske 9.-klasseprøver”, offentliggjort 15.3.2019. Folkeskolens 9.-klasseprøver er obligatoriske i dansk mundtlig, dansk skriftlig, matematik skriftlig, engelsk mundtlig, fællesprøven i fysik/kemi, biologi og geografi samt de to udtræksprøver. Undervisningsministeriets karakterdata, offentliggjort 25.10.2018; Altinget 25.10.2018 og folkeskolen.dk 15.3. og 9.4.2019. Se også Uddannelseshistorie 2016 s. 215-16.

²⁴ B 21 Forslag til folketingsbeslutning om ”ret til klage over utilstrækkelig støtte i folkeskolen til børn med under 9 timers støttebehov”. Fremsat 23.10.2018 af Jakob Sølvhøj (EL), Eva Flyvholm (EL), Finn Sørensen (EL) og Øjvind Vilsholm (EL). 1. behandling 6.12.2018. Årsrapport 2018 fra Klagenævnet for specialundervisning. Folkeskolen.dk 27. og 28.2.2019 samt Politiken 21.9.2019, 1. sektion s. 9.

²⁵ Folkeskolen.dk 7.6.2019. Se også Uddannelseshistorie 2017 s. 141.

Af årets øvrige aktiviteter på testområdet kan nævnes, at DPU og Professionshøjskolen Absalon står bag de første danske forskningsbaserede test for *talblindhed* eller dyskalkuli – en tilstand, som kan have psykologiske, sociologiske, didaktiske og/eller neurologiske årsager og viser sig ved vanskeligheder i behandling af tal og størrelser samt anvendelse af aritmetiske færdigheder. Testen består af en observationsguide til 2.-4. klasse, en digital test og en samtaletest til 4. klasse og en generel kognitiv PPR-udredning. Undervisningsministeren har ultimo september 2019 på et spørgsmål fra Anni Matthiesen (V) om talblindhedstesten svaret, at testen vil blive drøftet på et forligskredsmøde, og at der er behov for yderligere afprøvning for at sikre, at testen ikke fejldiagnosticerer.²⁶

Årets udbud af *Pisa 2021*, der har matematik som hovedfokus, er gået til et konsortium bestående af Vive, Danmarks Statistik, professionshøjskolerne Via og UCL samt CBS. DPU er for første gang ikke med, idet man her fandt de afsatte midler utilstrækkelige, og med Christian Chrstrup Kjeldsens ord ”Vi får mere ud af at lave frit akademisk arbejde på data efterfølgende”.²⁷

Som det ses, har forsøgene blomstret i dette år, og det er en rodfæstet tradition i dansk skolelovgivning, at positive forsøgsresultater følges op af regelændringer og ikke omvendt. Folkeskolens Forsøgsråd, der eksisterede 1969-87, var et godt eksempel på, at man tog udgangspunkt i dokumenterede forsøgsresultater og derefter fastsatte generelle lovrammer for ønskelige ændringer – efter refleksion og med mådehold! Man må imidlertid spørge sig selv, om begrebet forsøg i disse år dækker over noget andet? Er det blevet en strategi, man kan ty til, når brede forlig ikke kan opnås? Hvis ja, er det så på sigt positivt for folkeskolen? Tillidvækkende for forældrene? Motiverende for elever og lærere? Skaber det grundlag for bæredygtig udvikling? Måske værd at reflektere over!

De frie skolers fortsatte vækst

Frie grundskolers andel af en elevårgang er fortsat stigende, fra 13 % i 2008 til 17 % i 2018. På tilsvarende vis er den sociale rekruttering præget af, at uligheden mellem frie grundskoler og folkeskoler er øget i de seneste ti år. Således er antal elever fra de 20 % rigeste hjem i de frie og private skoler steget fra 25,9 % i 2008 til 27,2 % i 2018. I samme periode er antal folkeskoleelever fra samme indkomstgruppe faldet fra 19,1 % til 18,4 %. Det er desuden især elever fra familier med lavindkomster, der skifter fra en fri grundskole til en folkeskole. Det voksen-

²⁶ I projektet defineres dyskalkuli som en ”læringsudfordring, der er påvirket af en specifik neurologisk udviklingsforstyrrelse, som kan have forskellige udtryk, men som ikke primært kan forklares på baggrund af generelle indlæringsvanskeligheder, mangelfuld undervisning, psykologiske eller sociologiske årsager”. Rapport af Lena Lindenskov, lektor ved DPU, Katrine Kirsted, Peter Allerup og Bent Lindhardt; Michael Wahl Andersen, Pernille Pind og Lisser Rye Ejersbo har medvirket ved udarbejdelsen af testmaterialet. Folkeskolen.dk 3.6. og 11.10.2019.

²⁷ Christian Chrstrup Kjeldsen er viceinstituteder på DPU, Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet. Folkeskolen.dk 24.4.2019.

de elevtal er også med til at øge antallet frie skoler. Således er 24 frie grundskoler anmeldt til at åbne til næste år; heraf er dog kun halvdelen nye, og tre af disse er udsprunget af kommunale skolenedlæggelsesovervejelser.²⁸

Centralt i forsommerens valgkamp stod spørgsmålet om koblingsprocenten, hvor V meddelte, at man ville fastholde den på 76 %, mens LA ville hæve den til 80 %, hvorimod S ville sænke den til 71 % – med Mattias Tesfayes (S) ord er der ”tale om en prioritering, og for de 300-400 mio., man kan sende til folkeskolen, kunne man ansætte 600 folkeskolelærere”. Spørgsmålet blev derfor stærkt debatteret på Dansk Friskoleforenings landsmøde i Kolding primo maj 2019. Her advarede formanden Peter Bendix om, at den foreslåede sænkning fra 76 % til 71 % ville gøre 100 økonomisk trængte friskoler i landdistrikterne lukningstruede; reduktionen ville ifølge Finansministeriet andrage 365 mio. af det årlige tilskud på i alt 6,7 mia. til friskoler og privatskoler. Også Karsten Suhr, formand for Danmarks Private Skoler, bad Pernille Rosenkrantz-Theil om at prioritere ”fokus på folkeskolerne og stabilitet til de frie skoler” – med andre ord: Ikke pille ved koblingsprocenten, og sørg gerne for en bedre fripladsordning!²⁹

En tilbagevendende problemstilling for de frie skoler er muligheden for at oprette skoleafdelinger i hovedskolens kommune eller i en nabokommune. Det var et af hovedpunkterne i L 218, som også omfattede et forbud mod anonyme donationer og åbnede for at etablere klubtilbud for elever fra 4. klassetrin. Ved 1. behandlingen meddelte Lars Aslan Rasmussen (S), at hans parti ville stille to ændringsforslag om at slette dels muligheden for underafdelinger ved frie grundskoler, dels overgrænsen for donationer på 20.000 kr., så det ikke var ”muligt for alle mulige udemokratiske personkredse eller diktaturstater at lave en såkaldt fru Britt Bager-finte, hvor man kan dele beløbene op”. Alex Ahrendtsen (DF) mindede om, at det var B 22 fra oktober 2018, fremsat af DF, som 25. januar 2019 havde ført til aftalen bag L 218. Selv om Jakob Sølvhøj (EL) var betænkelig ved at muliggøre afdelinger i de frie skoler, og ALT’s ønske om en opdeling af lovforslaget blev nedstemt ved 2. behandlingen, blev forslaget vedtaget af de øvrige partier.³⁰

²⁸ Danmarks Statistik i folkeskolen.dk 14.9.2018 og i KL’s Momentum 17.9.2018. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 145-48.

²⁹ Jyllands-posten.dk 4.5., Ritzau 14.5. og Altinget.dk 14.08.2019.

³⁰ L 218 Forslag til lov om ”ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v., lov om efterskoler og frie fagskoler og lov om private institutioner for gymnasiale uddannelser. (Øgede frihedsgrader, rammer for donationer og styrket tilsyn med de frie skoler m.v.)”. Vedtaget med 90 stemmer for (S, DF, V, LA, RV, SF og KF) og 15 imod (EL, ALT). Fremsat 28.3.2019, 1. behandling 3.4.2019, 2. behandling 25.4.2019 og 3. behandling 30.4.2019. Lov nr. 563 af 7.5.2019. Til grund for forslaget lå B 22 om begrænsning af udenlandsk støtte til danske friskoler. Fremsat 26.10.2018 af Alex Ahrendtsen (DF), Tilde Bork (DF), Jens Henrik Thulesen Dahl (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Søren Espersen (DF), Marlene Harpsøe (DF), Christian Langballe (DF), Ib Poulsen (DF) og Peter Skaarup (DF). 1. behandling 6.12.2018. Nyt fra uvm.dk 31.1.2019. Folketingsmedlem Britt Bager (V) blev kritiseret for under valgkampen at omgå loftet for økonomisk støtte ved at modtage støtte fra flere aktører i samme concern.

Tilslutningen til *efterskolerne* er ligeledes stigende fra 29.206 elever i 2018 til 30.069 i august 2019. Lovgivningsmæssigt bragte året nogle tilskudsjusteringer. Med L 121 blev der bl.a. skabt hjemmel til udbetaling af et nyt geografisk skoletilskud til sikring af et bredt udbud af efterskoler i hele landet. Endvidere blev det statslige tilskud til efterskoler til individuel supplerende elevstøtte justeret, så efterskoler med mange elever fra lavindkomstfamilier får relativt flere midler, og det særlige tilskud til efterskoler for elever fra ikke-vestlige lande blev afskaffet. Ved 1. behandlingen kunne Lars Aslan Rasmussen (S) ikke støtte regeringens forslag om at fjerne tilskuddet for unge med flygtninge- og indvandrerbaggrund med henvisning til, at ”vi mener, at efterskolerne gavner integrationen i Danmark”. Jakob Sølvhøj (EL) var enig og håbede, at der ”efter et valg vil være et flertal for, at vi hurtigst muligt kan genindføre den særlige tillægstakst til efterskolerne”. Også Marianne Jelved (RV) fandt fjernelsen af det særlige tilskud ”rigtig trist”, og SF kunne heller ikke støtte forslaget. Merete Riisager mente dog, at det blot sidestillede indvandrere og efterkommere tilskudsmæssigt uanset herkomst og dermed gjorde ”tilskudssystemet mere fair for alle”.³¹

De frie grundskoler kan glæde sig over at have et solidt politisk bagland i ryggen. Det får man brug for, for regeringens finanslovsudspil efteråret 2019 indeholdt den varslede reduktion af koblingsprocenten til 71 %. Det ender dog næppe med så stor en reduktion, men hvad forhandlingerne munder ud i, må afvente næste års beretning om ”Uddannelserne i årets løb” – en ægte cliffhanger!

Gymnasiets dilemmaer – hvem, hvor, hvordan?

Centrale problemfelter i de gymnasiale uddannelser har i år været optagelsesprocedurer, elevfordelingen og fraværsreglerne samt besparelser udløst af omprioriteringsbidraget. De gymnasiale uddannelser er stadig de mest søgte ungdomsuddannelser, selv om der er sket et fald på 1,1 % i forhold til 2018. 47 % af 9. klasseeleverne fortsatte i 10. klasse, dvs. en stigning på 0,8 % i forhold til 2018. De nye optagelseskrav – en del af gymnasireformen fra 2016, der har alle partier undtagen EL og ALT bag sig – betød også en senere fastlæggelse af klassedannelsen, som dels måtte afvente karaktererne ved de skriftlige 9. klasseeksamener, dels optagelsesprøven medio juni; hertil kom så en ekstra optagelsesprøve for elever, der havde meldt sig for sent.³²

Optagelsesprøven – en ommer?

Optagelsesprøven, som blev gennemført første gang 14. juni 2019 for ca. 4.000

³¹ L 121 Forslag til lov om ”ændring af lov om efterskoler og frie fagskoler. (Ændringer af tilskudsbestemmelser for efterskoler og elevstøtte m.v.)”. Vedtaget med 81 stemmer for forslaget (S (ved en fejl), DF, V, LA og KF) og 18 stemmer imod (EL, RV og SF) og 6 (ALT) undlod at stemme. Fremsat 11.12.2018, 1. behandling 14.12.2018, 2. behandling 7.2.2019 og 3. behandling 21.2.2019. Lov nr. 175 af 27.2.2019. Efterskolerne.dk 22.8.2019.

³² Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 25.9.2019.

elever, er en centralt stillet, skriftlig fire timers prøve i dansk, matematik, engelsk og fysik/kemi; prøven er obligatorisk for elever, som har søgt om optagelse for sent, som er vurderet ikke-uddannelsesparate, eller som har været på udveksling eller i arbejde efter folkeskolen. Det var et udgangspunkt for at bestå, at eleven skulle have i alt mindst 80 points ud af 100 mulige og mindst 15 points i hvert af de fire fag, svarende til karakteren 4 ved folkeskolens afgangseksamen. Debat-ten om, hvorvidt de nye optagelseskrav vil gøre stx mere elitært, styrke søgnin-gen til erhvervsuddannelserne eller øge antal unge i restgruppen har fyldt en del i årets løb.³³

Det viste sig meget hurtigt, at optagelseskravene blokerede et ikke uanseligt antal elever fra studiestart, hvad der fik Pernille Rosenkrantz-Theil til ved et lyn-indgreb at ændre optagelsesbekendtgørelsen med øjeblikkelig virkning, så ca. 175 elever, som ellers var dumpet, alligevel bestod. Ændringen, hvor beståkrav i de fire fag hver for sig blev erstattet af et samlet minimumpointtal, var udløst af, at en elev fra en prøvofri efterskole måtte til optagelsesprøve og fik et dårligt resultat i et af de fire prøvofag. Hun blev derfor nægtet optagelse – uden mulig-hed for dispensation, og det uanset, at hun havde bestået 9. klasses afgangsprø-ve med et snit på 9,6 året før. Hun gik derefter til undervisningsministeren for at få reglerne ændret. Beslutningen om med dagbladet Politikens ord at ”rydde op i det kaffasker optagelsessystem” vakte glæde, ikke alene hos de berørte elever, men også i Dansk Friskoleforening og Efterskoleforeningen. Til gengæld men-te Henrik Dahl (LA), at det ville være ”skadeligt for samfundet” at fjerne karak-terkravet igen, men at beslutningen lå ”fint i tråd med venstrefløjens evige kamp imod kundskaber og faglighed”. Pernille Rosenkrantz-Theil svarede, at hun syn-tes, det var ”en god idé, at unge kommer i gang med en uddannelse”. Uddannel-sesredaktør Jacob Fuglesang kaldte dog i dagbladet Politiken tiltaget for ”et hæf-teplaster på et åbent benbrud” og fortsatte, at ministeren ”er kendt for at have en veludviklet bullshitdetektor og for at sige tingene lige ud”. Det mente han, at hun får god brug for, når hun ”skal rydde op i det politiske makværk, gymnasi-ereformen har efterladt”.

Blandt politikere og i gymnasiesektoren er der enighed om, at reglerne for at blive optaget i gymnasiet skal laves om, men ikke om, hvordan det skal gøres. Viften af holdninger og synspunkter er bred. Eksempelvis kaldte Marie Krarup

³³ ”Nye optagelseskrav til ungdomsuddannelserne - tusindvis af elever bremses af de nye opta-gelseskrav”, analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE) 12.3.2019 af chefanalytiker Mie Dalskov Pihl. Optagelsesbekendtgørelsen nr. 1491 af 13.12.2018 om ”optagelse på de gymnasia-le uddannelser og om kapacitetsfastsættelse på institutioner for almengymnasiale uddannelser” fastsætter som kriterier en positiv UPV, bestået folkeskolens 9.-klasseeksamen med mindst 5 i gennemsnit i både årskarakterer og eksamenskarakterer og prøveforberedende undervisning i 2. fremmedsprog i 5.-9. klasse. Elever med et karaktergennemsnit på mellem 2 og 3 kan dog også optages via en samtale med rektor. Uvm.dk 26.3.2019, Politiken.dk 11.3.2019. Gymnasieskolen. dk 21.3. og 10.4.2019; Politiken 22.7.2019, 2. sektion s. 7.

(DF) optagelsesreglerne for “skod”, idet hun så dem som et resultat af de mange partier med forskellige holdninger bag gymnasiereformen. I stedet foreslog hun et karaktergennemsnit på 6 ved 9. klasseeksamen, mens Gymnasieskolernes Lærerforening (GL) mente, at optagelsesreglerne skulle ”tilbagerulles eller gennemrenoveres”.

Allerede da kravene ved optagelsesprøven blev kendt i forsommeren 2019, kaldte flere rektorer det ressourcespild, at elever fra prøvefri skoler, fx efterskoler, skulle til optagelsesprøve, selvom de var blevet erklæret uddannelsesparate til gymnasiet, da de forlod grundskolen. Undervisningsministeriets egen evaluering september 2019 var enig, idet 93 % af eleverne, der søgte optagelse fra en prøvefri 9. eller 10. klasse, bestod optagelsesprøven, mens det kun gjaldt 31 % af ikke-uddannelsesparate elever. Evalueringen konkluderede, ikke uventet, at det komplekse regelsæt havde vanskeliggjort administrationen af de nye regler, men at slutresultatet efter et foreløbigt skøn kun udviste relativt få forskydninger i antal afviste i forhold til tidligere år. Pernille Rosenkrantz-Theil lovede på baggrund heraf, at hun ved først givne lejlighed ville drøfte muligheder for forenklinger med forligskredsen.³⁴

Spørgsmålet om holdbarheden af beståkriterier, formuleret som et mindstepointtal på en fast skala, blev aktuelt sommeren 2019 i matematik B. Med gymnasiereformen fra 2017 var det hensigten at styrke matematikfaget, så matematik B blev gjort obligatorisk i hhx og stx. Årets skriftlige eksamener kan dog ses som et eksempel på det stik modsatte, idet beståkravet er faldet fra 40 % i 00’erne over de senere års 33 % til 21 % rigtige svar i 2019, hvor faget for første gang var obligatorisk. Ministeriet valgte her altså at skrue ned for vurderingen, så antal dumper og ikke antal rigtige svar blev den nye konstant – med andre ord et resultat, som kunne forventes at passere i politisk ubemærkethed. En anden løsning kunne have været at begrunde faldet med forskelle i opgavernes sværhedsgrad, hvilket kunne have kastet et uheldigt lys på opgavekonstruktørerne og ministeriets kvalitetskontrol med prøverne. Men ifølge Carl Winsløw, professor i matematisk didaktik på Københavns Universitet, som har vurderet en stikprøveundersøgelse af en konkret opgave, må tilbagegangen antages at være ”repræsentativ for årgangen”, idet der er ”tale om en opgave, som eleverne allerede skulle kunne løse efter folkeskolen”. Tilbage som forklaring står det bredere elevgrundlag, fordi faget blev gjort obligatorisk – et eksempel på, at et politisk udspil med øgede krav ikke ændrer virkeligheden alene; eleverne skal også have mulighed for at gribe bolden.³⁵

³⁴ Politikens forside og 1. sektion s. 4 1.8. og lederen 4.8.2019 samt Undervisningsministeriets pressemeddelelse og gymnasieskolen.dk 18.9.2017.

³⁵ Nyheder@kristeligt-dagblad.dk 18.7.2019 og gymnasieskolen.dk 20.8.2019.

Ændrede fordelingsregler?

En løsning på den skæve etniske elevfordeling i gymnasierne har efterhånden været efterlyst længe, og det var velkendt, at forhandlingsklimaet mellem undervisningsminister Merete Riisager og gymnasieforligskredsen efterhånden var anstrengt, ikke mindst efter at hun havde fremsat sit profilgymnasieforslag som en del af ghettopakken. Forslaget mødte massiv modstand, og hun offentliggjorde derefter sin beslutning om at nedsætte en ekspertgruppe om emnet. Hun fik på et samråd 23. oktober 2018, hvor også daværende udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg (V) var indkaldt, igen kritik af oppositionen for at have syltet sagen. Mens Inger Støjberg fandt, at der var tale om ”et alvorligt integrationsproblem” og ønskede, at ”vi snarest finder holdbare løsninger”, mente Merete Riisager uændret, at elevs og forældres frie gymnasievalg var vigtigere. Hendes forslag om midlertidige dispensationsinitiativer havde efter de andre partiers opfattelse ingen effekt, da blot ét gymnasium ville kunne blokere for andre. En ironisk Mattias Tesfaye (S) lykønskede derfor ministeren med i to år ”at have saboteret at finde løsninger på” det fortsat voksende problem. Umiddelbart efter samrådet fremsatte EL så B 23 om ændrede fordelingsregler med udgangspunkt i bopælskriterier. Ministerens ekspertgruppe blev omsider nedsat 28. januar 2019, men blev sat på pause ved Folketingsvalget.³⁶

Efter regeringsskiftet gik der hul på bylden, og 3. oktober 2019 indgik regeringen og oppositionen, bortset fra Nye Borgerlige, aftale om en foreløbig ordning for det kommende skoleår. Det bliver her muligt at fastsætte lokale elevfordelingsregler i fordelingsudvalget, hvis bare et gymnasium er udfordret af elevsammensætningen. Kan udvalget ikke blive enige, tager regionen over. En mere varig løsning, som kan sikre en mere hensigtsmæssig elevfordeling på alle gymnasier afventer ekspertudvalgets anbefalinger.³⁷

Fravær, frafald og besparelser

Et mangeårigt diskussionsemne i de gymnasiale uddannelser har været nedbringelse af elevfravær. Tidligere kunne gymnasieelever have op til 10 % fravær uden at risikere sanktioner, men med gymnasiereformen i 2005 fik det enkelte gymnasium frihed til at fastsætte lokale fraværregler. Det gennemsnitlige elevfravær var senest ca. 9,5 %, imidlertid med store lokale udsving. Efteråret 2018 udsendte Undervisningsministeriet derfor en bekendtgørelse herom, som dog fik en noget tøvende modtagelse. Således betegnede Birgitte Vedersø, formand for rektorforeningen Danske Gymnasier, det som ”detailstyring”, for ”vi ved alle, at

³⁶ B 23 Forslag til folketingsbeslutning om ”etablering af gymnasiedistrikter”. Fremsat 1.11.2018 af Jakob Sølvhøj (EL), Eva Flyvholm (EL), Rosa Lund (EL). 1. behandling 30.11.2018. Gymnasieskolen.dk 23.10. og 1.11.2018 samt 28.1.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 150-51.

³⁷ Gymnasieskolen.dk 23.9., Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 3.10. og Frederiksborg Amtsavis 1. sektion s. 6, 4.10.2019.

fravær fører til frafald. Vi ønsker naturligvis, at eleverne får deres eksamen. Og vi mister jo også penge, hvis en elev falder fra". De enkelte gymnasier skal herefter dels fastsætte måltal for at nedbringe fraværet, dels offentliggøre de samlede fraværstal på deres hjemmeside, og fraværstal indgår i datagrundlaget for styrelsens tilsyn med de gymnasiale institutioner.³⁸

Mange gymnasier budgetterer i disse år med underskud for at begrænse nedskæringer på undervisningen. Ifølge Gymnasieskolernes Lærerforenings (GL) opgørelse af skolernes regnskaber for 2017 havde 18 % af de almene gymnasier og hf-kurser dette år underskud, mens 7 havde underskud i 2016. Opgørelsen viser også, at langt de fleste skolers regnskabsresultat ligger tæt på nul. Selvom Annette Nordstrøm Hansen, daværende formand for GL, fandt skolernes budgetlægning rimelig i en periode med nedskæringer, gjorde hun alligevel opmærksom på, at "underskuddene er endnu et tegn på, at skolerne kæmper for at få tingene til at hænge sammen ... men det er en balance, for der skal også være likviditet til bl.a. afbetaling af lån". I 2018 var antal institutioner med underskud vokset til 84, dvs. 40 % af skolerne, og jo altså mere end en fordobling i forhold til året før. Det betød også et samlet underskud i sektoren på 4 mio., mens der i 2017 var et samlet overskud på 250 mio. De dårlige tider rammer ikke mindst hf-uddbuddet i landets yderområder.³⁹

De gymnasiale uddannelsers problemstillinger er store, og bæredygtige løsninger skal bygge bro mellem de meget forskellige politiske synspunkter. Der er nok at tage fat på for Pernille Rosenkrantz-Theil!

FGU i gang – og fortsat praktikpladsbøvl

Søgningen til erhvervsuddannelserne foråret 2019 steg for tredje år i træk – ikke meget, men dog med 0,7 % til 13.309 elever, svarende til 20,1 % af 9. årgang. Hver tredje erhvervsuddannelseselev vælger en eux, hvor man både får svendebrev og samtidig opnår generel studiekompetence og adgang til videregående uddannelser. I Region Nordjylland søgte 25,8 % en erhvervsuddannelse mod 13,7 % i Region Hovedstaden. Lavest ligger kommunerne Gentofte med 3,9 %, Rudersdal med 4,5 % og Hørsholm med 6,0 %, og i alt syv kommuner lå under 10 %. Fra 2020 skal sådanne kommuner udarbejde en handlingsplan for at øge søgningen.⁴⁰

Efter et år til forberedelserne gik den *forberedende grunduddannelse (fgu)* i gang august 2019. Hovedlinjerne var på plads, så i årets løb skete blot nogle mindre lovjusteringer, bl.a. med L 200, som pålægger institutionerne ved årlige triv-

³⁸ Bekendtgørelse nr. 1212 af 11.10.2018 om "nedbringelse af fravær i de gymnasiale uddannelser"; ikrafttræden 22.10.2018. Politiken 25.10.2018, 1. sektion s. 2. gymnasieskolen.dk 29.10.2018.og Undervisningsministeriets pressemeddelelse 19.3.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018, s. 151.

³⁹ Gymnasieskolen.dk 20.9.2018 og 10.10. 2019 samt Politiken, 1. sektion s. 10, 30.9.2019.

⁴⁰ Uvm.dk 26.3.2019.

selsmålinger at anvende det centralt udformede værktøj fra Styrelsen for It og Læring (STIL) og ikke kommunale særløsninger, med L 163 at sikre kommunerne repræsentation i fgu-bestyrelserne frem til april 2022, og med L 105 at skabe bedre adgang til socialpædagogisk bistand på voksen- og efteruddannelsesområdet i overgangsfaser mellem uddannelsesniveauer samt et friere leverandørvalg på området. Den nye fgu-uddannelse er kommet godt i gang; eksempelvis fik Hovedstadens FGU en flyvende start med et optag på ca. 830 elever, fordelt på syv forskellige adresser i hovedstadsområdet.⁴¹

Praktikpladssituationen er stadig en torn i kødet på erhvervsuddannelserne, uanset udpegning af fordelsuddannelser og bonusordninger som fastsat ved trepartsaftalen af 19. august 2016. Hvis en virksomhed ikke opfylder sin måluddannelsesratio, skal den betale et merbidrag på 27.000 kr. pr. manglende praktikårselev, hvad der i 2018 var tilfældet for 41.639 danske virksomheder. Tilsvarende viser ministeriets seneste tal, at der mangler 8.500 elevpladser. Man gør ellers, hvad man kan, så folketingsåret fremviser adskillige aftaler og indgreb på området. Således blev, med udgangspunkt i finanslovsforhandlingerne, realiseret en række initiativer for at øge søgningen til erhvervsuddannelserne og lette overbygning med en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse. Blandt initiativerne kan – foruden styrkelsen af praksisfagligheden i folkeskolen, jf. s. 178 – nævnes udbud af selvstændige erhvervsadgangskurser til voksne fra 25 år og udvidet adgang til grundforløbets 1. del (GF1) samt et nyt 10 ugers grundforløb (GF+) for lidt ældre elever forud for påbegyndelse af grundforløbets 2. del (GF2). Aftalen blev udmøntet med L 199 om bl.a. optagelse på gymnasiale suppleringskurser, adgangskurser på erhvervsskoler i dansk, dansk som andetsprog og matematik, samt at erhvervsskoler kan varetage dele af folkeskolens undervisning. Ved 1. behandlingen glædede Susanne Eilersen (DF) sig over indførelsen af

⁴¹ L 200 Forslag til lov om ”ændring af lov om forberedende grunduddannelse, lov om folkeskolen, lov om de gymnasiale uddannelser og lov om erhvervsuddannelser. (Måling af elevers trivsel)”. Vedtaget med 94 stemmer for (S, DF, V, LA, ALT, RV, SF og KF) og 9 imod (EL). Fremsat 13.3.2019, 1. behandling 19.3.2019, 2. behandling 23.4.2019 og 3. behandling 25.4.2019. Lov nr. 512 af 1.5.2019; se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 152. L 163 Forslag til lov om ændring af lov om institutioner for forberedende grunduddannelse. (Bestyrelsessammensætning). Enstemmigt vedtaget med 107 stemmer for. Fremsat 7.2.2019, 1. behandling 22.2.2019, 2. behandling 14.3.2019 og 3. behandling 19.3.2019. Lov nr. 279 af 26.3.2019. L 105 Forslag til lov om ”ændring af forskellige love på Undervisningsministeriets område samt lov om specialpædagogisk støtte ved videregående uddannelser og lov om folkehøjskoler. (Frit leverandørvalg på tegnsprogs- og skrivetolkeområdet og adgang til specialpædagogisk bistand på voksen- og efteruddannelsesområdet og i overgangen mellem uddannelsesniveauer)”. Vedtaget med 99 stemmer for (S, DF, V, LA, ALT, RV, SF og KF) og 8 stemmer imod (EL). Fremsat 15.11.2018, 1. behandling 21.11.2018, 2. behandling 18.12.2018 og 3. behandling 19.12.2018. Lov nr. 1736 af 27.12.2018. Udmønter en del af ”Aftale om bedre veje til uddannelse og job” af 13.10.2017. Taarnby.dk 9.8.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 152.

GF+ og øget adgang til det første grundforløb (GF1), så færre unge springer det over og starter direkte på GF2.⁴²

VLAk-regeringen indgik 25. april 2019 den første delaftale ”Uddannelser tæt på de unge” i ungeudspillet med S, DF, RV og SF, så der fra 2020 afsættes 25 mio. til at oprette nye uddannelsessatellitter af erhvervsrettede uddannelser i områder uden udbud. Gymnasier og VUC’er får samtidig mulighed for at udbyde grundforløb på erhvervsuddannelserne. Desuden indføres som første led i taxameterreformen et såkaldt henvisningstaxameter for at gøre overgangen fra gymnasiale uddannelser til erhvervsuddannelser mere fleksibel. Og som rosinen i pølseenden – sammenhængen med aftalens øvrige indhold er ikke åbenlys – benyttede man lejligheden til at sløjfe muligheden for at udskifte oldtidskundskab på c-niveau på private gymnasier ud fra en præmis, som mange vil være enige i, nemlig at faget er nødvendigt for elevernes almene og demokratiske dannelse. Sic!⁴³

Juni 2018 blev den daværende regering af et flertal i Folketinget på initiativ af Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) pålagt at indlede nye forhandlinger om den *særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse (stu)*, efter at en evaluering i 2017 havde vist, dels at i hver tredje kommune har de unge alene mulighed for at ”vælge” kommunens eget stu-tilbud, dels at overgangen til anden aktivitet efter endt stu ikke fungerer tilfredsstillende; flertallet ønskede samtidig en øget kvalitetssikring af de mange forskellige stu-tilbud. Men intet skete, så 12. september 2019 fulgte Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) op med et spørgsmål til Pernille Rosenkrantz-Theil: ”Hvornår og hvordan vil ministeren leve op til pålægget om en kvalitetssikring af stu og oprettelse af en tilhørende overbygning til uddannelsen?” Hun svarede ugen efter, at partierne bag satspuljeaftalen har afsat 40 mio. til at forbedre udslusning og overgang fra stu i perioden 2019-22, og hun lovede at indkalde forligskredsen til en politisk statusdrøftelse om stu, men sagde dog ikke hvornår.⁴⁴

⁴² L 199 Forslag til lov om ”ændring af lov om erhvervsuddannelser, lov om folkeskolen, lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v. og forskellige andre love. (Styrkede erhvervsuddannelser, mere praksisfaglighed i grundskolen, uddannelsesparathedsvurdering til alle ungdomsuddannelser m.v.)” Enstemmigt vedtaget med 108 stemmer for. Fremsat 13.3.2019, 1. behandling 19.3.2019, 2. behandling 25.4.2019 og 3. behandling 30.4.2019. Lov nr. 547 af 7.5.2019. Udmøntede aftalen ”Fra folkeskole til faglært - Erhvervsuddannelser til fremtiden” indgået 22.11.2018 mellem VLAk-regeringen og S, DF, RV og SF. Undervisningsministeriets pressemeddelelser af 5. og 22.11.2018 og berlingske.dk 8.8.2019; se også *Uddannelseshistorie 2017* s. 155-56.

⁴³ Delaftalen udsprang af regeringens såkaldte ungeudspil af 19.12. 2018 ”Mod på livet – vejene til uddannelse og job”. En tværministeriel arbejdsgruppe skal senest ved udgangen af 2019 udforme oplæg til en reform af taxameter- og tilskudssystemet. Der er afsat 60 mio. årligt til at understøtte overgangen til et nyt taxameter- og tilskudssystem, herunder til harmonisering af udkantstilskuddet. I 2020 fastsættes taksten, så den svarer til 25 % af det samlede tilskud til en elev på den pågældende gymnasiale uddannelse i et år, dvs. på stx ca. 17.000 kr., på hf ca. 20.000 kr., på hhx ca. 15.000 kr. og på htx ca. 19.000 kr. Finansministeriets pressemeddelelse 19.12.2018 og uvm.dk 26.4.2019.

⁴⁴ Folkeskolen.dk 18.9.2019.

Det er *svære tider for landets vuc'er*, hvor otte af landets 85 afdelinger, der er fordelt på 30 centre, måtte lukke bare i første halvår af 2019, og flere risikerer lukning. Det skyldes især de massive besparelser som følge af omprioriteringsbidraget, nedskæringer på fjernundervisning, fordi almen voksenuddannelse for unge under 25 år blev flyttet fra vuc'erne til fgu sommeren 2019 og endelig de senere års højkonjunktur, hvor mange unge og voksne er kommet i job og har droppet kurserne. Situationen gav anledning til, at GL afholdt en vuc-høring 13. marts 2019. Her tilkendegav Trine Bramsen (S) at ”alle skal kunne få et kompetenceløft tæt på ens bopæl. Der er brug for VUC i alle dele af Danmark”. Punktet indgik da også i forståelsespapiret bag den nye S-mindretsregering, hvor det fremgår, at der skal sikres adgang til uddannelse i hele landet, og at lukningstruede vuc'er skal sikres. Det kom ikke mindst vuc-centret ”VUC Syd” til gode. Skolen var i store økonomiske vanskeligheder pga. en for stor bygningskapacitet og et markant fald i antallet af kursister; ultimo februar 2019 stod det dog klart, at centret blev bevaret som en selvstændig, men beskåret institution.⁴⁵

I øvrigt udmøntedes resten af den fireårige trepartsaftale af 29. oktober 2017 om voksen-, efter- og videreuddannelse (veu) i to lovforslag, L 72 og L 104. Med L 72 blev arbejdsmarkedsuddannelserne gjort mere fleksible med landsdækkende udbudsrunder hvert fjerde år og obligatoriske prøver. Med L 104 skete en justering af bl.a. modelparametrene for 2019 i det praktikpladsafhængige AUB-bidrag. Det er fastsat i bilag 1 til lov om Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, hvorefter der skal ske en årlig tilpasning af arbejdsgivernes indbetalinger, så de modsvarer de forventede udgifter til veu-godtgørelse mv.⁴⁶

Alt i alt har erhvervsuddannelsesområdet også i dette år været genstand for adskillige politiske initiativer. Det er en kamp op ad bakke, hvor de spændende visioner ikke altid bliver omsat til virkelighed. Den politiske vilje til at skabe bedre rammer for erhvervsuddannelserne er dog den første forudsætning for, at

⁴⁵ Debatindlæg af Hanne Pontoppidan, formand for Uddannelsesforbundet. Politiken 2. sektion s. 7. 25.3.2019.

⁴⁶ L 72 Forslag til lov om ”ændring af lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v., lov om forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne, lov om Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, lov om godtgørelse og tilskud til befordring ved deltagelse i erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse og forskellige andre love. (Styrket og mere fleksibel voksen-, efter- og videreuddannelse og flytning af administrationen af VEU-godtgørelsen m.v. til Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag).” Fremsat 11.10., 1. behandling 23.10. og lov nr. 1701 af 27.12.2018. Næsten parallelt behandlede L 104 Forslag til lov om ”ændring af lov om Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag, lov om erhvervsuddannelser og lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v. (Modelparametre for erhvervsuddannelser til brug for beregning af praktikpladsafhængigt arbejdsgiverbidrag, justering af det aktivitetsafhængige VEU-bidrag, merbidragsfritagelse m.v.)”. Fremsat 15.11., 1. behandling 21.11. og lov nr. 1737 af 27.12.2018. Fælles for de to lovforslag var 2. behandling 18.12. og 3. behandling 20.12.2018, samt at de begge blev enstemmigt vedtaget med 109 stemmer for. Det aktivitetsafhængige veu-bidrag for 2019 blev fastsat til 451 kr. pr. fuldtidsbeskæftiget. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 154-55.

sektoren kan trives og vokse. Et tegn på blidere vinde er stoppet af omprioriteringsbidraget, der også har betydning for erhvervsuddannelser og vuc'er. Derudover har regeringen besluttet at videreføre erhvervsuddannelsernes såkaldte kvalitetspulje på 168 mio. årligt i 2020-23; den ville ellers være udløbet med udgangen af 2019.⁴⁷

Uddannelsesloft, omprioriteringsbidrag og forargelig SU-gæld

Tilslutningen til de videregående uddannelser ligger stabilt med en svagt faldende tendens, idet ansøgetallet pr. 5. juli 2019 var i alt 88.757 mod 89.700 ansøgere i 2018, dvs. et fald på ca. 1 %. Topscorer var igen pædagoguddannelsen med 5.956 ansøgere, men alligevel med et fald på 7 % i forhold til 2018. Læreruddannelsen blev søgt af 3001 ansøgere, dvs. ca. halvt så mange som pædagoguddannelsen, og med et fald på 4 %. Til gengæld er der optaget lidt flere ansøgere end sidste år, især på erhvervsakademiuddannelserne, blandt andet på finansøkonom- og på datamatikeruddannelsen.⁴⁸

To emner har fyldt meget i dette år: uddannelsesloftet og omprioriteringsbidraget. Og begge dele synger på sidste vers, hvis man skal tro den nye regerings forståelsespapir. Allerede ved sidste finanslovs fremsættelse primo oktober 2018 søgte SF at sætte skub i processen med B 3 om at *afskaffe uddannelsesloftet*. Ved 1. behandlingen var der stor sympati for forslaget, men dels var der forligshensyn, dels finansieringssiden, så regeringen kunne ikke støtte beslutningsforslaget. Mette Reissmann (S) mindede om, at ”en afskaffelse af uddannelsesloftet skal tage sit udgangspunkt i aftalekredsen bag ... der er brug for at finde en ny finansiering”, mens Sofie Carsten Nielsen (RV) mente, at ”uddannelsesloftet hører fortiden til”.⁴⁹

Det var også SF, som med F 4 forsøgte at accelerere forhandlingerne om omprioriteringsbidraget. Ved 1. behandlingen kunne den samlede opposition tilslutte sig forespørgslen, hvad der fik regeringspartierne og DF til at imødegå forslaget med V 9, hvor man bl.a. henviste til, at *omprioriteringsbidraget* var bortfaldet for erhvervsuddannelserne fra 2019 og frem, og at man kunne ”se på forholdene for mindre gymnasier i de tyndt befolkede områder”. V 9 blev vedtaget med 1 stemmes flertal, så status quo kunne fastholdes.⁵⁰

⁴⁷ Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 25.9.2019.

⁴⁸ Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse 25.7.2019 samt ufm.dk og berlingske.dk 5.7.2019.

⁴⁹ B 3 Forslag til folketingsbeslutning om at ”afskaffe uddannelsesloftet”. Fremsat 3.10.2018 af Jacob Mark (SF), Serdal Benli (SF) og Pia Olsen Dyhr (SF). 1. behandling 13.11.2018. En af drivkræfterne i debatten var, at hele uddannelsessektoren samlede sig i det såkaldte #STOP2pctNU-samarbejde.

⁵⁰ Forespørgsel nr. F 4 til uddannelses- og forskningsministeren og undervisningsministeren om ”konsekvenserne af omprioriteringsbidraget”. Fremsat af Jacob Mark (SF) og Pia Olsen Dyhr (SF). Anmeldt 3.10., fremmet 9.10., forhandlet 8.11. og afstemning 13.11.2018. V 9 Om konsekvenserne af omprioriteringsbidraget. Fremsat 8.11. af Jens Henrik Thulesen Dahl (DF), Anni

SU-gælden har stadig vokseværk: Den er i 2019 steget til 314 mio. mod 258 mio. i 2018, og 46 % af gælden skyldes udenlandske studerende, der er rejst hjem. Også antallet af skyldnere er i samme periode steget fra 4.668 til 5.514 personer. Skatteminister Morten Bødskov (S) mente, at ”det er forargeligt, at man kan komme her og få en gratis uddannelse, og så stikker man af fra regningen”. Men når de studerende vender hjem igen, er myndighedernes muligheder for at inddrive gælden begrænsede. Året bragte flere lovjusteringer på SU-området: Således blev der med L 182 indført et tillægsstipendium til erhvervsuddannelsesstuderende med psykiske eller fysiske handicap i lighed med forholdene for universitetsstuderende, og med L 16 og L 88 blev der strammet op på reglerne for befordringsgodtgørelse, så der herefter er hjemmel til at kræve uberettiget udbetalt tilskud tilbage igen. L 88 omhandlede formen for tilbagebetaling af SU og/eller SVU som ét samlet betalingskrav.⁵¹

Ved forhandlingen af R 6, hvor uddannelses- og forskningsminister Tommy Ahlers (V) gjorde status over *forsknings- og innovationsområdet* 2018, var Mette Reissmann (S) stærkt kritisk over for regeringens forskningspolitik, der har været præget af besparelser og en koncentration af statslig investeringsaktivitet igennem Vækstfonden, placeret i Hellerup. Hun mente, at det måske kunne betegnes som en forenkling, men hun så det ikke som en fordel for hverken den en-

Matthiesen (V), Henrik Dahl (LA) og Brigitte Klitskov Jerkel (KF). Vedtaget 13.11.2018 med 51 stemmer for (DF, V, LA og KF) og 50 imod (S, EL, ALT, RV og SF).

⁵¹ Studerende fra andre EU-lande har ret til at få SU og tage SU-lån i Danmark, hvis de enten har opholdt sig her i fem år, eller hvis de arbejder mindst 10-12 timer om ugen ved siden af studiet.

- L 182 Forslag til lov om ”ændring af SU-loven. (Tillægsstipendium til uddannelsessøgende med en funktionsnedsættelse i erhvervsuddannelse og forhøjelse af fribeløb)”. Vedtaget med 104 stemmer (S, DF, V, LA, ALT, RV, SF og KF), mens 9 (EL) undlod at stemme. Fremsat 27.2.2019, 1. behandling 12.3.2019, 2. behandling 9.4.2019 og 3. behandling 23.4.2019. Lov nr. 464 af 29.4.2019. Udmønter aftale af 20.12.2018 mellem VLAK-regeringen og S, DF, RV og SF om handicaptillæg til uddannelsessøgende i erhvervsuddannelse og forhøjelse af fribeløb. Ekspertudvalget består af Torben M. Andersen (formand), Professor i Økonomi, Aarhus Universitet, Anders Holm, Professor i sociologi, University of Western Ontario, Canada, Lars Johannesen Kirkebøen, Seniorforsker i økonomi, Statistics Norway, Maria Knoth Humlum, Lektor i økonomi, Aarhus Universitet og Kristian Bernt Karlson, Lektor i sociologi, Københavns Universitet.
- L 16 Forslag til lov ”om ændring af lov om befordringsrabat til studerende ved videregående uddannelser, lov om befordringsrabat til uddannelsessøgende i ungdomsuddannelser m.v. og lov om Udbetaling Danmark. (Måltretning af befordringsrabat og godtgørelse efter en kilometertats, hjemmel til at kræve for meget modtaget godtgørelse tilbagebetalt m.v.)”. Enstemmigt vedtaget med 105 stemmer for forslaget.). Fremsat 3.10.2018, 1. behandling 6.11.2018, 2. behandling 11.12.2018 og 3. behandling 13.12.2018. Lov nr. 1568 af 18.12.2018.
- L 88 Forslag til lov ”om ændring af SU-loven og lov om statens voksenuddannelsesstøtte. (Sammenlægning af flere krav om tilbagebetaling af SU eller SVU til ét tilbagebetalingskrav og forhøjelse af fribeløbet under lønnet praktik på uddannelsen til transportbetjent)”. Vedtaget med 104 stemmer for (S, DF, V, EL, LA, ALT, RV, SF og KF), mens 1 ved en fejl undlod at stemme (V). Fremsat 7.11.2018, 1. behandling 13.11.2018, 2. behandling 11.12.2018 og 3. behandling 13.12.2018. Lov nr. 1569 af 18.12.2018. Nyheder fra ufm.dk 31.1. og Politiken.dk 19.9.2019.

kelte iværksætter eller private investorer, for ”der er langt fra Brande, Skørping og Vojens og i øvrigt også Randers for den sags skyld og så hele vejen til Hellerup, hvis det er, man som nystartet lille virksomhed ønsker den sparring og i øvrigt også den finansiering, som er nødvendig, når vi ser på den tidlige fase”.⁵²

Det bør endelig nævnes, at de korte videregående uddannelser efter beslutning på Bologna-ministerkonferencen i Paris maj 2018 er blevet indplaceret i den Europæiske Kvalifikationsramme for Videregående Uddannelser, også kaldet EHEA Framework, og de bliver dermed adgangsgivende til arbejdsmarkedet og til studier på bachelorniveau på tværs af europæiske grænser.⁵³

Læreruddannelsen evalueret og hvad så?

Kort før valgkampen gik i gang foråret 2019, nedkom ekspertgruppen endelig med sine vurderinger og sammenfatninger af de tre delevalueringer af læreruddannelsen. Man forholdt sig til såvel positive som kritiske træk; af sidstnævnte skal her blot nævnes, at man fandt læringskulturen på læreruddannelsen for uambitiøs, at for mange studerende kommer igennem uddannelsen med en for lav studieintensitet, og at frafaldet ikke er reduceret; se ekspertgruppens 19 anbefalinger til styrkelse af læreruddannelsen i bilag 2.⁵⁴

Tommy Ahlers (V) indkaldte så læreruddannelsesforligskredsen (S, RV, SF, KF, V og DF), og kort efter nedsatte VLAK-regeringen en kommission til inden foråret 2020 at udføre ”en analyse af, hvad læreruddannelsen skal kunne nu og i fremtiden for at leve op til skolens og samfundets behov”. Den skal også opstille modeller for, hvordan en læreruddannelse på højt internationalt niveau kan realiseres på professionshøjskoler, på universiteter eller i et samarbejde mellem dem, som udgangspunkt inden for de nuværende økonomiske rammer, men

⁵² R 6 Uddannelses- og forskningsministerens redegørelse om forsknings- og innovationsområdet 2018. Anmeldt 30.11. Anmeldt og afgivet skriftligt 30.11.2018 og forhandlet 11.1.2019.

⁵³ Ufm.dk 8.11.2018.

⁵⁴ Ekspertgruppen har undervejs i arbejdet offentliggjort tre tematiske delanalyser, der har haft fokus på: Del 1: Indhold, faglige krav og almen dannelse (offentliggjort marts 2018) Del 2: Kvalitet i undervisningen (offentliggjort august 2018) Del 3: Match med behovene i folkeskolen (offentliggjort november 2018). Datagrundlaget for den samlede evaluering er ekspertgruppens besøgsrunde på alle syv professionshøjskoler, de tre tematiske delanalyser samt en supplerende analyse af optaget på læreruddannelsen. Ekspertgruppens medlemmer: Elaine Munthe (formand), professor og dekan ved Fakultet for uddanningsvidenskab og humaniora, Universitetet i Stavanger, og leder af Nasjonalt Råd for Lærerutdanning. Sven-Erik Hansén, Ph.d., professor emeritus, Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier, Åbo Akademi. Per B. Christensen, formand for lærerkommissionen, formand for Akkrediteringsrådet og tidligere direktør for Børn, Unge og Uddannelse i Næstved Kommune. Carsten Aude, skoleleder på Sabro-Korsvejskolen i Aarhus Kommune, og medlem af Skolelederforeningens lokale bestyrelse i Aarhus Kommune. Inaluk Hede Pedersen, lærer på Bagsværd Skole, dimittend fra 2017 og tidligere formand for Studenterrådet UCC. Lise Tingleff Nielsen, chef for grundskoleområdet på Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) og tidligere forskningschef på Professionshøjskolen UCC. Ufm.dk, kl.dk og folkeskolen.dk 15.1.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018 s. 158-59.

med mulighed for at forlænge læreruddannelsen til fem år. En undersøgelse udført af Københavns Professionshøjskole har set nærmere på, hvem der søger ind på læreruddannelsen, og her konstaterer, at i 2018 havde næsten hver fjerde ansøger tidligere været indskrevet på universitetet; disse personer har således formentlig allerede et mindst femårigt uddannelsesforløb bag sig ved dimissionen. Seks ud af 10 lærerstuderende er kvinder, og hele 96 % af dimittenderne er i beskæftigelse 4-7 måneder efter endt uddannelse – alt i alt en profil af et erhverv med veluddannede studerende, en forholdsvis beskedent slagside i kønsfordelingen og gode jobmuligheder efter endt uddannelse, men hvorfor så et fald i ansørgertallet – ganske vist kvantitativt beskedent, men immervæk et fald? Den positive profil hænger heller ikke rigtigt sammen med, at censorformandskabet igen i år meldte om et bekymrende lavt fagfagligt niveau, mens Rasmus Holme Nielsen, forperson for Lærerstuderendes Landskreds, påpegede, at der for de studerende kan være langt fra de teoretiske refleksioner om inklusion af alle elever til virkeligheden i en presset skolehverdag med store klasser og dårlige forberedelsesmuligheder.⁵⁵

På Professionshøjskolen Absalon og Københavns Professionshøjskole har man siden 2015 udbudt merituddannelsen ”Teach First” til ansøgere med akademisk baggrund. Uddannelsen indebærer, at studerende kan undervise under uddannelsen, hvad Lærerstuderendes Landskreds finder konkurrenceforvridende, men en evaluering udført af Professionshøjskolen Via for foreningen Teach First Danmark viser, at skoleledere ligestiller lærerfagligheden hos Teach First-lærere med andre nyuddannede læreres.⁵⁶

Flere penge til pædagoguddannelsen – velfærdssamfundets kernetropper!

En af den nye regerings første tiltag var at standse udmøntningen af den tidligere regerings nye såkaldte talentpulje på 127,5 mio. og overføre dem til pædagoguddannelserne, hvor professionshøjskolerne får fri dispositionsret over midlerne i perioden 2019-22. Jacob Fuglsang, uddannelsesredaktør ved dagbladet Politiken, kaldte tiltaget et klart signal ”som bøjet i neonrør”, at talentmidler flyttes til ”pædagoger, der vel om nogen kan kaldes velfærdssamfundets kernetropper”, men han sagde samtidig om beløbets størrelse, at ”pengene rækker som en enkelt sodavandsis til 17 børn på Tissemyrestuen”. Uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen så det da også blot som et ”første initiativ i at løfte

⁵⁵ Formand for kommissionen blev professor Simon Calmar Andersen, Aarhus Universitet. Rasmus Holme Nielsen afløste 1. februar 2019 Jenny Maria Jørgensen som forperson for Lærerstuderendes Landskreds. Folkeskolen.dk 22.2., 28.2. og 18.3.2019. Politiken 1. sektion s. 2 og folkeskolen.dk 16.1.2019 samt Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse 20.3.2019, Politiken. dk 19.3. og Kp.dk 28.6.2019.

⁵⁶ Teach First-uddannelsen, som er toårig med 150 ECTS-point, mens den ordinære læreruddannelse er fireårig med 240 ECTS-point, omfatter mentorsparring, og introforløb. Folkeskolen.dk 27.8.2019.

pædagoguddannelsen”, mens Stefan Hermann mente, at midlerne bør ”sikre forbedringer på de områder, hvor de seneste års besparelser gør mest ondt. Det kan for eksempel være flere timer, mindre hold og mere feedback til de studerende.⁵⁷

Lempelser på universitetsområdet

Så skete der med L 201 omsider en drejning væk fra de senere års strammerkurs inden for de videregående uddannelser. Bachelorer kan nu med ro i sjælen tage et pusterum i deres uddannelsesforløb, for de fik med tilbagevirkende kraft fra 1. januar 2019 et retskrav på i tre år at være garanteret en plads på deres overbygningssuddannelse, i stedet for som hidtil at skulle fortsætte direkte på kandidatstudiet. Der blev også åbnet for etårige akademiske overbygningssuddannelser og en etårig master efter bacheloruddannelsen samt for erhvervs kandidatuddannelser på deltid. Endelig afskaffedes den besynderlige 1,08-bonusordning for hurtig studiestart, der har resulteret i studentereksamensgennemsnit højere end karakterskalaens topkarakter 12. Blandt initiativerne var også mere feedback og flere undervisningstimer på visse uddannelser. Forståeligt nok fik Tommy Ahlers' (V) ved præsentationen helt ekstraordinært ros fra alle sider, dvs. både fra erhvervsliv, uddannelsesinstitutioner, politiske modstandere og endda fra studerende. Mellem 1. og 2. behandling af L 201 afholdt regeringen 1. april 2019 en høring i Fællessalen på Christiansborg, hvor behovet for vejledning blev understreget. Ved 1. behandlingen glædede Mette Reissmann (S) sig over mange af forslagets hovedelementer, som hun dog fandt rimede dårligt med en fastholdelse af omprioriteringsbidraget. Fremdriftsreformen har ganske vist fået nedbragt de lange studietider, idet den gennemsnitlige overskridelse af den normerede studietid er forkortet med 6,5 måneder i perioden 2011-18, og hurtig færdiggørelse er også et del-element i det nye bevillingssystemes resultattilskud. Samtidig er frafaldet dog steget fra 29 % i 2014, hvor fremdriftsreformen blev indført, til mere end 35 % i 2017. Uddannelses- og forskningsminister Tommy Ahlers satte sin lid til, at et nyt optagelsessystem, hvor flere optages på baggrund af ansøgninger og samtaler frem for karakterer, kan være med til at mindske frafaldet.⁵⁸

⁵⁷ Talentmidlerne var afsat i forlængelse af VLAK-regeringens Disruption-indsats. Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse 28.8., Danskeprofessionshøjskoler.dk 28.8. og Politiken 29.8.2019, 1. sektion s. 2.

⁵⁸ L 201 Forslag til lov om ”ændring af universitetsloven, lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser, lov om maritime uddannelser og lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. (Akademisk overbygningssuddannelse, særlig anvendelse af adgangsprøver til universitetsuddannelser, bachelors ret til optagelse på en kandidatuddannelse m.v.)”. Enstemmigt vedtaget med 104 stemmer for forslaget. Fremsat 13.3.2019, 1. behandling 29.3.2019, 2. behandling 23.4.2019 og 3. behandling 25.4.2019. Lov nr. 511 af 1.5.2019. Udmøntede den brede femårige aftale af 6.12.2018 mellem VLAK-regeringen og alle de øvrige partier, dvs. S, DF, EL, ALT, RV og SF, som byggede på regeringsudspillet af 7.9.2018 ”Fleksible universitetsuddannelser til fremtiden”. Fremdriftsreformen blev indført af SRSF-regeringen sammen med V og KF i 2013, om at reducere den samlede overskridelse af studietiden med mindst 4,3 måneder frem mod 2020 og

Med L 89 blev der skabt rammer for, at Grundforskningsfonden kan etablere såkaldte pionercentre, som skal have særligt fokus på transformativ forskning og videnskabelige gennembrud. Med forslaget øges grundforskningsfondens årlige uddelingsramme fra ca. 460 mio. til 470 mio. (2018-priser), sådan at Danmarks Grundforskningsfond kan uddele midler til etablering af de nye forskningsenheder og samtidig videreføre fondens nuværende aktiviteter, herunder Centers of Excellence. Ved 1. behandlingen gjorde Mette Reissmann (S) bekymret over den skæve balance imellem basismidler og eksterne forskningsmidler.⁵⁹

Samlet set har alle dele af uddannelsessystemet i folketingsårets løb fortsat været præget af uro og svigtende tro på bedre udsigter, men for en foreløbig betragtning er de senere års mange stramninger i uddannelsessektoren måske ved at stilne af eller i hvert fald sat på pause – så institutionerne kan få en form for ro til at koncentrere sig om indholdsudvikling på alle niveauer af uddannelsessystemet. Det er hårdt tiltrængt, for et stop for omprioreringsbidraget betyder ikke, at alt er ved det gamle, men snarere, at man holder op med at grave huller dybere. De mange, der allerede er fyret siden omprioreringsbidragets indførelse i 2016, bringer stoppet i 2020 ikke tilbage – der skal blot ikke fyres flere på denne baggrund. Men institutionernes drift er presset i bund, og behovet for en fornyet indholdsudvikling er påtrængende. Der er så rigelig plads til forbedring, men året har måske alligevel for de fleste betydet et lille skridt i en mere retfærdig retning.

Signe Holm-Larsen (f. 1939), *cand.pæd. i fransk*. Tidligere lærer, fagkonsulent, skoledirektør og fagredaktør for sprog og pædagogik ved Danmarks Nationalleksikon. Chefredaktør på Kroghs Forlag 2001-07; herefter redaktør ved Dafolo indtil 2012. Egen konsulentvirksomhed om pædagogiske spørgsmål. Forfatter til bl.a. *almen-pædagogiske værker samt lærebøger i fransk og latin*. Formand for støtteforeningen *Jonstrupsamlingens Venner*.

justeret i 2015. Undervisnings og Forskningsministeriets pressemeddelelse 26.8.2018. Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse og politiken.dk 17.9., Information 29.10. og Politiken, 1. sektion s.2, 1.11., Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse og univisen.dk 6.11.2018; Uddannelses- og forskningsministeriets pressemeddelelse 26.3. samt ministeriets nyhedsbreve 2.4. og 25.4.2019. Se også *Uddannelseshistorie* 2018, s. 155-58.

⁵⁹ L 89 Forslag til lov om ”ændring af lov om Danmarks Grundforskningsfond. (Etablering og finansiering af forskningsenheder med særligt fokus på transformativ forskning m.v.)”. Enstemmigt vedtaget med 104 stemmer for forslaget. Fremsat 7.11.2018, 1. behandling 4.12.2018, 2. behandling 11.12.2018 og 3. behandling 13.12.2019. Lov nr. 1570 af 18.12.2018. Udmøntede VLAK-regeringens forsknings- og innovationspolitiske strategi ”Danmark - klar til fremtiden” fra december 2017.

Bilag

Bilag 1. Udvalgssammensætning 2018-19

1. samling 3.10.2018-5.6.2019

Undervisningsudvalget (UNU):	Uddannelses- og Forskningsudvalget (UFU):
<ol style="list-style-type: none">1. Jens Henrik Thulesen Dahl (DF)2. Alex Ahrendtsen (DF)3. Marlene Harpsøe (DF)4. Dorthe Ullemose, Peter Kofod (DF)5. Marie Krarup (DF)6. Tilde Bork (DF)7. Anni Matthiesen (V)8. Peter Juel Jensen (V)9. Jan E. Jørgensen (V)10. Louise Schack Elholm (V)11. Carl Holst, Hans Christian Thorning (V)12. Jane Heitmann (V)13. Henrik Dahl (LA)14. Laura Lindahl (LA)15. Brigitte Klintskov Jerkel (KF)16. Annette Lind, Orla Hav (S)17. Lars Aslan Rasmussen, Orla Hav, Trine Bramsen (S)18. Jan Johansen, Ane Halsboe-Jørgensen (S)19. Julie Skovsby, Ane Halsboe-Jørgensen (S)20. Trine Bramsen, Mattias Tesfaye, Karin Gaardsted (S)21. Pernille Rosenkrantz-Theil (S)22. Stine Brix, Peder Hvelplund, Rosa Lund, Eva Flyvholm (EL)23. Jakob Sølvhøj (EL)24. Pernille Schnoor (ALT)25. Carolina Magdalene Maier (ALT)26. Torsten Gejl (ALT)27. Lotte Rod, Rasmus Helveg Petersen (RV)28. Marianne Jelved (RV)29. Jacob Mark, Karsten Hønge (SF)	<ol style="list-style-type: none">1. Jens Henrik Thulesen Dahl (DF)2. Marlene Harpsøe (DF)3. Alex Ahrendtsen (DF)4. Christian Langballe (DF)5. Tilde Bork (DF)6. Ib Poulsen (DF)7. Anni Matthiesen (V)8. Hans Andersen (V)9. Bertel Haarder (V)10. Louise Schack Elholm (V)11. Thomas Danielsen (V)12. Marcus Knuth (V)13. Villum Christensen (LA)14. Henrik Dahl (LA)15. Merete Scheelsbeck (KF)16. Christian Rabjerg Madsen, Tine Bramsen (S)17. Rasmus Horn Langhoff (S)18. Kirsten Brosbøl (S)19. Rasmus Prehn (S)20. Julie Skovsby (S)21. Mette Reissmann (S)22. Eva Flyvholm (EL)23. Jakob Sølvhøj, Rosa Lund (EL)24. Pernille Schnoor (ALT)25. Carolina Magdalene Maier, Christian Poll (ALT)26. Sofie Carsten Nielsen (RV)27. Lotte Rod (RV)28. Jacob Mark, Lisbeth Bech Poulsen (SF)29. Trine Torp (SF)

2. samling nedsat 4.7.2019

Børne- og Undervisningsudvalget (BUU):	Uddannelses- og Forskningsudvalget (UFU):
1. Anders Kronborg (S) <i>formand</i>	30. Bjørn Brandenborg (S), <i>formand</i>
2. Camilla Fabricius (S)	31. Jens Joel (S)
3. Jens Joel (S)	32. Julie Skovsby (S)
4. Jesper Petersen (S)	33. Kasper Roug (S)
5. Julie Skovsby (S)	34. Kasper Sand Kjær (S)
6. Kasper Sand Kjær (S)	35. Rasmus Horn Langhoff (S)
7. Orla Hav (S)	36. Rasmus Stoklund (S)
8. Lotte Rod (RV)	37. Mette Gjerskov (S)
9. Anne Sophie Callesen (RV)	38. Troels Ravn (S)
10. Marianne Jelved (RV)	39. Stinus Lindgreen (RV)
11. Jacob Mark (SF)	40. Katrine Røbsøe (RV)
12. Ina Strøjer-Schmidt (SF)	41. Jacob Mark (SF)
13. Astrid Carøe (SF)	42. Signe Munk (SF)
14. Jakob Sølvhøj (EL)	43. Mai Villadsen (EL)
15. Mai Villadsen (EL)	44. Rosa Lund (EL)
16. Torsten Gejl (ALT)	45. Uffe Elbæk (ALT)
17. Anni Matthiesen (V), <i>næstformand</i>	46. Marcus Knuth (V), <i>næstformand</i>
18. Peter Juel Jensen (V)	47. Hans Andersen (V)
19. Jan E. Jørgensen (V)	48. Bertel Haarder (V)
20. Louise Schack Elholm (V)	49. Louise Schack Elholm (V)
21. Britt Bager (V)	50. Thomas Danielsen (V)
22. Jane Heitmann (V)	51. Anni Matthiesen (V)
23. Jens Henrik Thulesen Dahl (DF)	52. Jens Henrik Thulesen Dahl (DF)
24. Karina Adsbøl (DF)	53. Marie Krarup (DF)
25. Marie Krarup (DF)	54. Alex Ahrendtsen (DF)
26. Brigitte Klintskov Jerkel (KF)	55. Katarina Ammitzbøll (KF)
27. Mai Mercado (KF)	56. Birgitte Bergmann (KF)
28. Mette Thiesen (Nye Borgerlige)	57. Peter Sejer Christensen (Nye Borgerlige)
29. Henrik Dahl (LA)	58. Henrik Dahl (LA)

Bilag 2. Ekspertgruppens 19 anbefalinger til styrkelse af læreruddannelsen

1. Kontinuerligt og systematisk fokus på motivation
2. Systematik i forhold til samarbejdet mellem undervisere
3. En modulstruktur, som i højere grad understøtter uddannelsens formål
4. Stærkere fokus på god, krævende og ambitiøs undervisning
5. Fokus på relationer og det gensidigt forpligtende undervisningsfællesskab
6. Kritisk vurdering af mål for læringsudbytte
7. Højere ambitioner for anvendelse af primærlitteratur i undervisningen
8. Behov for at se nærmere på organisering af modulgodkendelserne
9. Behov for højere krav og større konsekvens i forbindelse med modulgodkendelsen
10. Behov for et nyt blik på praktikprøverne
11. Behov for integration af forsknings- og udviklingsviden i hele uddannelsen
12. Fokus på kvalitet og relevans af forsknings- og udviklingsaktiviteter
13. Styrket sammenhæng mellem efter- og videreuddannelsesaktiviteter og grunduddannelsen
14. Fokus på at styrke samarbejde mellem lærerens grundfaglighed og undervisningsfagene
15. Almen dannelse skal i højere grad ”gennemsyre hele uddannelsen”
16. Der er fortsat et uudnyttet potentiale i brugen af partnerskabsaftaler og andre formelle aftaler mellem professionshøjskolerne og skolerne
17. Fokus på kvalificering af praksissamarbejdet
18. Behov for at styrke overgangen mellem læreruddannelsen og arbejdslivet
19. Mere og bedre viden om tværprofessionelt samarbejde i skolen

Bilag 3.

Anden uddannelseslovgivning

Alle forslag er fra folketingsårets 1. samling.

L 57 Forslag til *lov om et nationalt naturfagscenter*. Enstemmigt vedtaget med 105 stemmer for. Fremsat 4.10.2018, 1. behandling 11.10.2018, 2. behandling 20.11.2018 og 3. behandling 22.11.2018. Lov nr. 1320 af 22.11.2018.

Lovforslaget er en opfølgning på regeringens ”National naturvidenskabsstrategi”. Med lovforslaget sker en opdatering af lovgrundlaget for det nationale naturfagscenter. Formålet er at sikre, at centeret endnu bedre skal kunne håndtere aktuelle og fremtidige udfordringer inden for undervisning i naturfag og naturvidenskab. Loven træder i kraft den 1. januar 2019.

B 130 Forslag til folketingsbeslutning om at *styrke fritidstilbuddene til børn og unge i Danmark*. Fremsat 1.3.2019 af Jacob Mark (SF) og Pia Olsen Dyhr (SF). 1. behandling 25.4.2019.

Socialistisk Folkeparti foreslår, at regeringen indkalder Folketingets partier til forhandlinger om udarbejdelse af en bred politisk aftale med tiltag, der styrker fritidstilbuddene til børn og unge i Danmark.

B 89 Forslag til folketingsbeslutning om at *indføre gyldigt fravær for elever på ungdomsuddannelsers engagement og deltagelse i civilsamfundsorganisationer, foreninger m.m.* Fremsat 6.2.2019 af Torsten Gejl (ALT), Uffe Elbæk (ALT), Carolina Magdalene Maier (ALT) og Pernille Schnoor (ALT). 1. behandling 29.3.2019. Det foreslås at ændre reglerne for fravær på ungdomsuddannelserne, således at elevers deltagelse og engagement i samfundet ikke medregnes som fravær i elevens samlede fraværstatistik. Elever skal kunne have op til ti skoledage pr. skoleår, der ikke medregnes som fravær, hvis eleven kan dokumentere, at årsagen til fraværet er deltagelse i civilsamfundsorganisationer, rådsarbejde, foreningsliv, frivillighed, lovligt anmeldte demonstrationer eller politisk arbejde.

B 79 Forslag til folketingsbeslutning om *oprettelse af et dansk uddannelsesprogram til understøttelse af udenlandske studenteraktivisters demokrati- og menneskerettighedskamp*. Fremsat 15.1.2019 af Sofie Carsten Nielsen (RV), Rasmus Helveg Petersen (RV), Lotte Rod (RV), Andreas Steenberg (RV) og Morten Østergaard (RV). 1. behandling 26.2.2019.

Formålet med forslaget er at oprette et dansk uddannelsesprogram til understøttelse af udenlandske studenteraktivisters demokrati- og menneskerettighedskamp.

B 16 Forslag til folketingsbeslutning om at *udarbejde en handlingsplan for mennesker med handicap i uddannelsessystemet*. Fremsat 9.10.2018 af Jens Henrik Thulesen Dahl (DF), Karina Adsbøl (DF), Alex Ahrendtsen (DF), Tilde Bork (DF), Bent Bøgsted (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Søren Espersen (DF), Marlene Harpsøe (DF), Marie Krarup (DF) og Peter Skaarup (DF). 1. behandling 8.11.2018.

Med beslutningsforslaget ønsker Dansk Folkeparti, at der udarbejdes en handlingsplan for mennesker med såvel synlige som ikkesynlige handicap i uddannelsessystemet. Dansk Folkeparti lægger vægt på, at handlingsplanen tager udgangspunkt i de 28 punkter fra Dansk Folkepartis anbefalinger i ”Udfordringer for mennesker med handicap i uddannelsessystemet”.

B 15 Forslag til folketingsbeslutning om *en national strategi for digitalisering i uddannelsessystemet*. Fremsat 9.10.2018 af Jens Henrik Thulesen Dahl (DF), Alex Ahrendtsen (DF), Tilde Bork (DF), Bent Bøgsted (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Søren Espersen (DF), Marlene Harpsøe (DF), Marie Krarup (DF) og Peter Skaarup (DF). 1. behandling 8.11.2018.

Dansk Folkeparti ønsker med beslutningsforslaget at sikre, at der bliver igangsat en undersøgelse af den digitale indsats i uddannelsessystemet, og at der på baggrund heraf bliver udarbejdet en national strategi for digitalisering i uddannelsessystemet. Undervisningsudvalget afgav beretning over forslaget. Udvalget opfordrer i beretningen bl.a. undervisningsministeren til at indkalde Folketingets partier til drøftelser om udmøntningen af den kommende nationale strategi for digitalisering i undervisningen. En sådan strategi skal bl.a. forholde sig til, hvornår og hvordan digitaliseringen bidrager til børn og unges læring, og hvordan undervisere bliver bedre i stand til kritisk at vurdere de digitale undervisningsmidler.

F 29 Om *styring af folkeskolen*. Anmeldt 14.12.2018 af Carolina Magdalene Maier (ALT) og Pernille Schnoor (ALT). Tilbagetaget 19.2.2019. Forespørgsel til undervisningsminister Merete Riisager (LA): ”På hvilken måde ønsker regeringen at styre folkeskolen, og hvilke konkrete initiativer kan sætte folkeskolen mere fri helt generelt?”

F 21 Om en *skadelig præstationskultur i uddannelsessystemet*. Anmeldt 13.11.2018 af Lotte Rod (RV, ordfører) og Sofie Carsten Nielsen (RV). Anmeldt 13.11.2018, forhandling 25.1.2019 og afstemning 29.1.2019. Forespørgsel til Undervisningsminister Merete Riisager (LA), Uddannelses- og forskningsminister Tommy Ahlers (V): ”Hvad kan regeringen oplyse om betydningen af det høje karaktergennemsnit på en række videregående uddannelser, i forhold til at der på de gymnasiale uddannelser – og i uddannelsessystemet generelt – bliver skabt en skadelig præstationskultur, hvor elever og studerende fokuserer på karakterer frem for nysgerrighed og læring?”

F 12 Om, at *uddannelse ikke længere indgår ved beregning af retten til permanent opholdstilladelse*. Anmeldt 24.10.2018 af Søren Søndergaard (EL, ordfører), Carolina Magdalene Maier (ALT), Andreas Steenberg (RV) og Holger K. Nielsen (SF); forhandling 29.11.2018 og afstemning 4.12.2018. Forespørgsel til Udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg (V): ”Hvad kan ministeren oplyse om de integrationsmæssige og uddannelsesmæssige konsekvenser af den ændring af udlændingeloven, der blev gennemført med vedtagelsen af lovforslag nr. L 87 (folketingsåret 2015-16), som indebar et skærpet beskæftigelseskrav, så uddannelse ikke længere indgår ved beregning af retten til permanent opholdstilladelse, herunder om regeringen vil overveje igen at lade uddannelse indgå ved beregningen med henblik på at tilskynde flere flygtninge og indvandrere til at tage en uddannelse til gavn for sig selv og for det danske samfund?”